

Länsstyrelsernas redovisning av medel från sakanslag 1:4

Detta är en i princip oavkortad sammanställning av länsstyrelsernas beskrivningar av arbetet med tillsyn och tillsynsvägledning, statlig finansiering, exempel på insatser samt arbetet med sediment respektive PFAS. Sammanställningen ger en överblick över länsstyrelsernas inriktning för arbetet och ger även kännedom om specifika insatser som genomförts under 2025.

Blekinge

Tillsyn & tillsynsvägledning

Under föregående år har EBH/FO-handläggare deltagit på miljöskyddshandläggarnas tillsynsbesök vid pågående verksamheter för att föra en dialog om verksamheternas arbete med förorenade områden, och detta arbete har även fortsatt in i 2025. Generellt har det funnits en stark samverkan med miljöskydd med bl.a. veckovisa avstämningar.

Länsstyrelsen anordnade under våren en fysisk träff med representanter från varje kommun respektive miljöförbund. Utöver allmän uppföljning och lägesrapportering låg huvudfokus på inventering av PFAS-förorenade områden och andra frågeställningar relaterat till RUPFO. Tillsynsvägledning har, som alltid, erbjudits löpande utifrån behov. Sedan 2025 ingår Länsstyrelsen Blekinge i TVL-cykeln Syd, ett tillsynsvägledningsprojekt som genomförs tillsammans med länsstyrelserna i Kronobergs, Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län. Konceptet togs ursprungligen fram av Mälardalen och riktar sig främst till kommunala miljöinspektörer. Upplägget är utefter en treårig cykel, där år 1 (2025) fokuserar på grundläggande utbildning i förorenade områden, år 2 på riskbedömning och provtagning, och år 3 på åtgärder. Under 2025 genomfördes en fysisk utbildning på två heldagar i Växjö (GRundläggande Utbildning Förorenade områden, GRUF) samt två halvdagswebbinarium med fokus på PFAS respektive klorerade lösningsmedel, där Blekinge var huvudsaklig projektledare i sistnämnda.

EBH-handläggare har under året haft samverkan med beredningssekretariaten för vårt arbete med RUPFO och SESAM, likt tidigare. Vi har kunnat hjälpa i deras arbete med påverkansanalysen.

Utöver detta har länsstyrelsen genomfört ansvarsutredningar och skrivit förelägganden i den mån vi kunnat.

Statlig finansiering

Likt föregående år har länsstyrelsen fortsatt jobba vidare för att fler kommuner ska ta på sig huvudmannaskap i länet, men också i helhet öka andelen egeninitierad tillsyn och strategiskt FO-arbete i kommuner och miljöförbund.

Föregående år genomfördes kommunträffar med ett par av länets kommuner på fokus på huvudmannaskap med syfte att öka andelen projekt där kommunen är huvudman. Under 2025 anordnades inga sådana aktiviteter, men arbetet med att uppmuntra kommunerna till att åta sig fler projekt som huvudman har fortsatt, och glädjande nog

har ytterligare en kommun nu åtagit sig huvudmannaskap för en huvudstudie på en före detta deponi (MKA, se nedan).

Exempel på insatser

Under 2023-2024 lades mycket på fokus på Kallinge bruk, Blekinges högst prioriterade objekt, bl.a. vad gäller ansvarsutredning, och under 2025 har arbetet med att genomföra undersökningar enligt föreläggandet påbörjats.

Backaryd i Ronneby, ett f.d. sågverk, är ett högt prioriterat objekt där vi genom ansvarsutredning har kunnat söka bidrag för åtgärdsförberedelser. SGU är huvudman i ett samlat projekt för fler sågverk och under 2025 har utredningen påbörjats. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för objekt Innerhamnen i Sölvesborg, där detaljplanen sedan några år beviljar bostäder med mera. Delar av området ligger på en tidigare deponi, och geotekniska utredningar tyder på att åtgärder också krävs för geologin. Dessa komplexa frågor har genererat mer tid i tillsyn, likt föregående år. Objektet har eventuellt också varit aktuellt för stöd för sanering innan bostadsbebyggelse, och det har därför också krävts vägledning kring detta. Under 2025 har arbetet trappats upp kring kommande efterbehandlingsåtgärder och exploatering, vilka är tänkta att pågå under 2026-2030.

Viking Timber i Karlshamn, ett före detta sågverk, är på plats 5 i prioritetlistan över förorenade objekt i Blekinge. I början av 2025 inkom resultaten från utförd huvudstudie och under året har vi haft en aktiv dialog angående kommande finansiering kopplat till efterbehandling.

Under 2025 har Länsstyrelsen även arbetat en del med före detta deponin Möljeryd Karlsnäs (MKA) i Ronneby, som via tidigare utförd MIFO fas 2 är klassad som ett riskklass 1-objekt och som även innehar plats 6 i prioritetlistan över förorenade objekt i länet. Under 2025 meddelade Ronneby kommun att de åtar sig huvudmannaskap för en huvudstudie som förhoppningsvis kan påbörjas under 2026.

Arbete med sediment

Likt tidigare år har Länsstyrelsen Blekinge kommit en bra bit på vägen med inventering av sediment. Inom regeringsuppdraget har EBH-handläggarna en god samverkan med beredningssekretariaten som har varit delaktiga i prioritering av arbetet. Till en början har vi valt ut de sedimentområden som i nuläget bedöms vara mest påverkade, och som kan få störst effekter på dricksvattenproduktion och andra prioriterade ämnesområden. I ett första steg tittar vi på objekt som genom sin bransch fått sedimentklass mycket hög eller hög risk. Objekt som har haft en mycket kort verksamhetstid, inte släppt ut orenat processvatten, ligger långt ifrån vattenförekomsten med mera sorteras bort, för att i stället börja med de objekt som bedöms ha störst påverkan. Inventeringen är pågående.

Verifierande provtagning av sedimentområden har utförts på 10 objekt/platser under 2025. Så vitt Länsstyrelsen kunnat se är det varierande föroreningshalter som påträffats, på många ställen förhöjt vilket var förväntat, men hittills inget alarmerande.

Arbete med PFAS

Under 2025 har inventeringen och de verifierande provtagningarna fortsatt inom ramen för RUPFO och under årets gång har verifierande PFAS-provtagning utförts inom 14 områden/objekt utspritt i Blekinge. Det handlar om nedlagda deponier, brandstationer, brandövningsplatser, en tankbilsolycka, ett nedlagt glasbruk och ett avloppsreningsverk.

Resultaten varierar, från låga eller knappt märkbara halter till påtagligt förhöjda halter. De högsta halterna påträffas, föga förvånande, vid brandstationer och

brandövningsplatser men även vid till exempel ett par av deponierna påträffades höga PFAS-halter.

Med tidigare resultat i ryggen fortsätter Länsstyrelsen under kommande år arbetet med att försöka kartlägga bl.a. brandövningsplatser i länet, då det är där vi hittills sett högst halter, men även att fortsätta utreda deponier med flera branscher med risk för PFAS-förorening.

Dalarna

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen Dalarna fokuserar och lägger mycket resurser på ärenden relaterade till gruv- och metallindustrierna, sågverk samt papper- och massaindustrin och deponier för att åstadkomma privatfinansierade undersökningar, samt åtgärder där delansvar finns. Prioriterat är objekt i främst riskklass 1 men även i riskklass 2. För flera prioriterade objekt har kommunerna tillsynsansvar, där bistår länsstyrelsen vid behov med objektsspecifik tillsynsvägledning.

Dalarna prioriterar också tid för tillsynsvägledningsinsatser inom det regionala samarbetet med Mälarlänerna och Gotland.

Statlig finansiering

Objekt i främst riskklass 1 men även riskklass 2 där ansvar saknas helt eller delvis med fokus på objekt i topp tio på prioriteringslistan. Länsstyrelsen arbetar för att lösa huvudmannafrågan för flera objekt för att kunna ansöka om statlig finansiering och komma framåt mot åtgärder. Arbetet har resulterat i att ytterligare en kommun har åtagit sig huvudmannaskap för prioriterade objekt. Länsstyrelsen arbetar för att ha en spridning bland bidragsobjekten, från MIFO fas 2 undersökningar till åtgärdsfas. Under året har utredningar, åtgärdsförberedelser och åtgärder genomförts vid objekt i länet.

Exempel på insatser

Länsstyrelsen Dalarna har 2025 bland annat fortsatt fokuserat på åtgärderna vid delfinansierade Fredriksbergs pappersbruk där fas 3. Detta innefattar åtgärdsförberedelser för det sista delområdet genom ett omtag med riskbedömningen för mesadeponierna.

Genom Mälarlänens samarbete anordnades Mälarlänsutbildningen under hösten 2025 där Dalarna medverkade i delprojektgruppen.

Dalarna var med och arrangerade den nationella huvudmannaträffen samt har hållit delar av ett nationellt webinarium inom Renare Mark för att sprida erfarenheter från saneringen vid Fredriksbergs pappersbruk. Vid ett tillfälle har Länsstyrelsen informerat länets kommuner om huvudmannaskapet och möjligheterna till statlig finansiering.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen har under året genomfört verifierande provtagning vid tio misstänkt förorenade sedimentområden. Urval av dessa områden gjordes i samarbete med vattenförvaltningen, där en nära dialog har varit ett vinnande koncept. Inventeringen av förorenade sedimentområden har påbörjats under året.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har under året inventerat alla objekt där Länsstyrelsen har tillsynsansvar med avseende på PFAS. Utöver detta har Länsstyrelsen påbörjat PFAS-inventering av nedlagda verksamheter där kommunerna är tillsynsmyndighet.

Verifierande provtagning har genomförts på tio områden där PFAS misstänkts.

Länsstyrelsen har vid tre tillfällen erbjudit kommunerna ett samverkansmöte inom PFAS-inventering. Två av dessa tillfällen har genomförts under 2025.

Gotland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen har under året aktivt arbetat med tillsynsvägledning, samverkan och samordning i länet. Arbetet bedrivs i stort enligt den framtagna handlingsplanen för arbetet med efterbehandling av förorenade områden. Tre möten med Region Gotlands handläggare och inspektörer har genomförts. I samband med

tillsynsvägledningmötena har nyhetsbrev skickats ut till berörda. Samverkan och vägledning har prioriterats även mot andra aktörer i länet, såsom företag och verksamhetsutövare. Länsstyrelsen har även inom ramen för MÅLSAM, ett tillsynsvägledningssamarbete mellan sju länsstyrelser, arrangerat två utbildningar där ungefär 80 respektive 150 miljöinspektörer deltog.

Länsstyrelsens eget tillsynsarbete har fokuserat på att jobba vidare med de verksamhetsutövare som är aktiva och för att de ska undersöka sina potentiellt förorenade områden.

PFAS varit den mest prioriterade föroreningen att undersöka under året. Både i den egna tillsynen och tillsynsvägledningsarbetet.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen har varit huvudman för verifierande provtagning av tio misstänkt PFAS-förorenade områden och tio misstänkt förorenade sedimentområden på Gotland. Detta arbete har finansierats av bidrag från Naturvårdsverket.

Länsstyrelsen har verkat som huvudman för en undersökning under året, i enlighet med handlingsplan för efterbehandling av förorenade områden. Undersökningen, som även den finansierats av bidrag, har gjorts på det potentiellt förorenade området Pilhagens handelsträdgård.

SGU har som huvudman fortsatt arbetet med åtgärdsförberedelser för det högst prioriterade området i länet Södervägs brädgård.

Exempel på insatser

Under året har Region Gotland tagit beslut om att överta den herrelösa fastigheten som Södervägs brädgård är beläget på. Detta är ett stort steg för att komma vidare med åtgärder.

På Visby flygplats har arbetet med att hitta lösningar för PFAS-föroreningen i grundvattnet och mark fortlöpt under året. Under hösten så har ett pilotprojekt för rening av PFAS-förorenad jord bedrivits. Reningen sker med så kallad skumfraktionering och har tidigare bedrivits i labbskala.

Arbete med sediment

Arbetet med att identifiera och inventera förorenade sediment områden har fortsatt. Sedan starten 2024 har 62 objekt genomgått en fördjupad skrivbordsinventering. Tio misstänkt förorenade sedimentobjekt valdes ut för verifierande provtagning. Områden i närhet till hamnar och nerlagda kvarnar har varit i fokus under 2025. Det pågår återkommande muddringar i hamnarna runt om Gotland och flertalet ärenden som involverar förorenade sediment har handlagts av länsstyrelsen.

Arbete med PFAS

Arbetet med att identifiera och inventera potentiellt förorenade PFAS-områden har fortsatt. Sedan starten 2024 har 62 objekt genomgått en fördjupad skrivbordsinventering.

Arbetet med verifierande provtagning av potentiellt PFAS-förorenade områden har bedrivits under året. Tio objekt valdes ut och planerades ingå. På grund av externa faktorer kunde dock enbart åtta

av dem genomgå provtagning. Den verifierande provtagningen möjliggjordes genom bidrag från Naturvårdsverket. Fokus på områden under årets provtagning har varit brandstationer och kända brandplatser. Områdena som valdes med hänsyn till skyddsvärden såsom grundvatten och vattenskyddsområde. Den verifierande provtagningen kan bidra till att föroreningskällan kan spåras och hjälpa till att rikta åtgärder där de behövs som mest.

Under året har resultatet från 2024 års verifierande provtagning kommunicerats ut till berörda fastighetsägare, verksamhetsutövare och aktuell tillsynsmyndighet. Kommunikeringen har varit ett viktigt verktyg för att upplysa och sprida kunskap om PFAS på Gotland.

Gävleborg

Tillsyn, tillsynsvägledning och statlig finansiering

Länsstyrelsens arbete med förorenade områden är i första hand fokuserat till de områden som utgör störst risk för människors hälsa eller miljön. Länsstyrelsen arbetar aktivt för att föroreningarna vid fler av dessa områden ska avhjälpas. Tillgången till statlig finansiering kan komma att påverka åtgärdstakten.

Vid många av länets prioriterade förorenade områden är det tydligt vilken aktör som ska utföra och bekosta undersökningar. Endast ett mindre antal undersökningar finansieras av statligt bidrag. Tillsyn och tillsynsvägledning är därför en mycket viktig del i arbetet med att få fler områden undersökta inför åtgärd. Länsstyrelsen deltar fortsatt i norrlandslänens samarbete kring tillsynsvägledning förorenade områden som erbjuds länens 54 kommuner.

Länsstyrelsens insatser bidrar till att förorenade områden som innebär stora risker utreds och åtgärdas och har därmed rätt fokus. Fler åtgärder har påbörjats vid några av länets mest prioriterade förorenade områden än tidigare. Erfarenheterna av hantering av statsstöd har också ökat och tillhörande arbetsprocesser kunnat utvecklas. Detta är en positiv utveckling jämfört med tidigare år.

Samtidigt bidrar arbetet med undersökningar till att fler områden som innebär mycket stor risk för människors hälsa och för miljön uppmärksammas. Arbetet med PFAS-ämnen och sediment innebär dessutom att antalet områden som bedöms vara i behov av utredning och avhjälpandeåtgärder ökar, åtminstone temporärt. Det finns därför fortsatt ett stort behov av att arbeta för att avhjälpa föroreningskador. Arbetstakten behöver därför öka ytterligare om miljökvalitetsmålet "Giftfri miljö" ska kunna nås.

Exempel på insatser

Fokus har under året legat på genomförande av åtgärdsförberedelse, uppstart av åtgärder samt tillsyn av högfluorerade ämnen (PFAS).

Avhjälpandeåtgärder har påbörjats vid 3 av länets 30 mest prioriterade förorenade områden. Länsstyrelsen hittills handlagt tre statstödsärenden. Samtliga berör områden med begränsat ansvar.

Två områden har även klassats om från stor till mycket stor risk efter MIFO fas 2 undersökningar. Dessa har varit förorenade av PFAS respektive långlivade organiska föroreningar i form av dioxiner.

Kommunerna har inom ramen för norrlänssamarbetet erbjudits två digitala tillsynsvägledningstillfällen. Länsstyrelsen i Gävleborgs län arrangerade det ena på temat "En första undersökning på tillsyns-myndighetens initiativ". Åhörarna fick bland annat ta del av erfarenheter från arbetet med att begära en översiktlig undersökning av en tidigare brandövningsplats, där flera olika aktörer övat.

Länsstyrelsen har besökt en kommun för dialog kring strategiskt arbete med förorenade områden och två kommuner för vägledning kring huvudmannaskap. Arbeta pågår med att uppdatera det regionala programmet för länet samt upprätta en handlingsplan för länsstyrelsens arbete med förorenade områden. Programmet

kommer att färdigställas efter dialog med länets kommuner. Länsstyrelsen planerar därför att träffa resterande kommuner under nästa år för att informera om och diskutera strategiskt arbete inklusive handlingsplaner.

Arbete med sediment

Inventeringen av sediment har under året varit begränsad. Länsstyrelsen har istället bidragit till den nationella samordningen av arbetet med förorenade sediment. Ett av de områden där åtgärder påbörjats kommer även att omfatta förorenade sediment. Ytterligare två av länets mest prioriterade områden som är utredda för åtgärd inkluderar förorenade sediment och för ett renodlat sedimentområde utreds för närvarande ansvar.

Verifieringsprovtagning har utförts av fem potentiellt förorenade sedimentområden.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen fortsätter med tillsyn riktad mot högfluorerade ämnen. Arbetet påbörjades 2020. Det omfattar både historiska föroreningar och utsläpp från pågående verksamhet. I arbetet samverkar sakområdena miljöfarlig verksamhet, förorenade områden, vattenförvaltning samt primärproduktion av livsmedel. Regelbundna interna avstämningar bidrar till utveckling och framdrift av arbetet.

I flera fall pågår fördjupade undersökningar med uppströmskontroll i syfte att utreda orsaken till utsläpp eller avgränsning av kraftigt förorenade platser. Syftet är bland annat att öka kunskapen om förekomst och utbredning av PFAS vid pågående miljöfarliga verksamheter där länsstyrelsen har tillsynen. Genom ökad kunskap kan sedan verksamheten utforma eller genomföra ändringar på ett sätt som undviker att öka spridningen av PFAS. Det kan handla om utformning av anläggningsåtgärder eller placering av snöupplag.

I ett fall utreds lämpliga åtgärdstekniker för att minska pågående utsläpp.

Verifieringsprovtagning har utförts vid tio potentiellt förorenade områden inom branscherna plastindustri, kemtvätt och skrot.

Länsstyrelsen har i databasen över förorenade områden lagt till högfluorerade ämnen som en potentiell förorening för branscher där dessa ämnen kan ha använts. I länet finns för närvarande 1 241 områden där dessa föroreningar potentiellt kan förekomma. Antalet områden där högfluorerade ämnen konstaterats har ökat från 32 till 54. Uppmätta halter varierar från låga till mycket höga.

Halland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Mycket av tillsynsvägledningsarbetet har haft PFAS Fokus. Detta för att hjälpa kommunerna att komma igång med inventering av PFAS-områden. Checklistor och mallar har skickats och dialoger har förts med nästan alla kommuner. Även när det gäller tillsynen har tid lagts ner för att få till PFAS-provtagning på de tillsynsobjekt som länsstyrelsen har tillsynen på både när det gäller förorenade områden och pågående miljöfarlig verksamhet. En speciell PFAS-sida har skapats på tillsynsportalen Väst för att lätt kunna lägga ut information som skall delges kommunerna. I övrigt bedrivs arbetet på prioriterade utvalda objekt.

Statlig finansiering

En tät dialog med länets få kommuner gör att nya objekt väljs ut gemensamt, strategin är att försöka fylla på med nya utredningsobjekt varje år samt att arbeta vidare med objekt som redan påbörjats. De senaste två åren har mycket arbete medvetet lagts på verifierande provtagning vilket minskar utrymmet något för arbetet med statligt

finansierade objekt. Två objekt med termisk insitusanering har utförts och efterkontrollen pågår på båda objekten för att följa upp effekten på lite längre tid.

Exempel på insatser

En hel del tid har lagts på att vägleda om objekt in i ansökan om bostadsmedel. Ett Objekt Åtranverken har krav ställts på att en del av ett verksamhetsområde där det ännu ej finns provtagning och ej är konstaterat förorenat skall utredas enligt 10 kap och har resulterat i en dom med ny praxis.

Arbete med sediment

Tre sedimentområden har valts ut för verifierande provtagning och kommer ge kunskap om hur det ser ut på dessa platser vilket hjälper till vid inventeringen av sedimentområdena. Vägledningsmaterial har lästs in och inventeringen har påbörjats samt samarbete med vattenförvaltningen har fortsatt.

Arbete med PFAS

Strategiskt arbete har utförts genom GIS-analys för att kunna göra ett urval av objekt inför PFAS-inventering. Inventeringen har påbörjats av länsstyrelsens personal samt av upphandlad konsult för att få fram ett snabbare resultat.

Verifierande provtagningar har utförts på ett antal områden inom branscherna verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel samt drivmedelsanläggningar. Tid har lagts på att få ett representativt urval av objekt i två olika potentiella PFAS-branscher detta för att skapa en bättre generell kunskap om dessa två branscher samt att bygga på länets kunskap om de specifika objekten. Genom tillsynen har provtagning av PFAS utförts för att få reda på om objektet i fråga bidrar till PFAS-problematiken och om så är fallet får ett fortsatt arbete bedrivas med utredningar och om behov finns parallellt begränsa pågående spridning. Ett internt samarbete har startats upp mellan EBH-gruppen och miljöfarlig verksamhet för inventering av pågående PFAS verksamheter samt för att prioritera och ställa krav på provtagning av PFAS.

Jämtland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsens har under 2025 fokuserat på tillsyn av objekt med PFAS-problematik, exempelvis genom inventering och verifierande provtagning på några objekt som Länsstyrelsen har tillsynen på, samt genom krav på utredning av PFAS på flera deponier där PFAS har påvisats. Vidare har arbete fortsatt med framtagande av handlingsplan, som förhoppningsvis ska vara klar till årsskiftet 25/26.

Inom tillsynsvägledning utgår länsstyrelsen från den framtagna miniminivån. Samverkan med övriga norrlän kring tillsynsvägledning via Norrlänsskype samt tillsynsvägledning till kommunerna i specifika frågeställningar har prioriterats. Under året har vi besökt alla kommuner i länet för dialog om deras arbete med förorenade områden och överlämning av resultat avseende verifierande provtagningar som genomfördes 2024. En samverkansträff med fokus PFAS har hållits under året, där flera kommuner var positiva till utökad samverkan avseende PFAS vid brandövningsplatser och brandstationer.

Statlig finansiering

Länsstyrelsens strategi är att ha flertalet statligt finansierade projekt i gång i olika faser. Detta innebär att det finns behov av att aktivt uppmuntra kommuner att ta på sig huvudmannaskap för prioriterade objekt. Tre av länets kommuner är idag huvudman för utredningar och/eller åtgärder. I och med att kommunerna inte har så stor erfarenhet av huvudmannaskap i denna typ av projekt innebär det ett stort behov av stöttning från Länsstyrelsen, vilket prioriteras.

Vid behov kan även länsstyrelsen ta på sig huvudmannaskap för utredningar, exempelvis är vi i dagsläget huvudman för en kompletterande huvudstudie där kommunen i dagsläget inte har möjlighet att driva projektet och SGU har på förfrågan om huvudmannaskap sagt nej.

Under 2025 har fokus legat på att slutföra pågående åtgärdsprojekt och att komma framåt i framför allt de pågående utredningsprojekten. För att underlätta för länsstyrelsen att genomföra utredningar har upphandling av ramavtal påbörjats och avtal finns förhoppningsvis på plats under kvartal 1 2026.

Exempel på insatser

Under året har åtgärder vid ett av länets tidigare mest förorenade platser, Järpens industriområde, avslutats. Detta är ett objekt som det arbetats intensivt med i nästan 30 år, där kisaska med höga halter av metaller varit styrande för risker och åtgärdsbehov. Statlig finansiering har krävts för åtgärderna, där fokus har legat på att minska risker för exponering för människor och djur och spridning av föroreningar till recipient. Detta innebär att stora mängder kisaska har kvarlämnats, men på ett sådant sätt att exponering och spridning inte längre utgör oacceptabla risker. Restriktioner har förts in i ny detaljplan för området. Tågtransport har använts för att frakta stora mängder kisaska till mottagningsanläggning i Umeå, vilket bedömts ha minskat koldioxidutsläppen betydligt jämfört med om lastbil skulle ha använts, samtidigt som kostnaderna inte blivit större.

Ytterligare ett objekt, Östersunds gasverk, har åtgärdats men där återstår uppföljande kontroll. Vid detta objekt har man kombinerat schakt med stabilisering med biokol av djupare liggande föroreningar (>2 m).

Arbete med sediment

Länsstyrelsen har under året främst fokuserat på verifierande provtagningar av sediment. Bidrag för genomförande av provtagning vid 20 sedimentområden erhöles från Naturvårdsverket och upphandling påbörjades. Tyvärr inkom inga relevanta anbud, varför provtagningarna inte har kunnat genomföras.

Länsstyrelsen har påbörjat arbete med riskklassning av områden som undersöktes under 2024.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har under året fokuserat på genomförande av verifierande provtagningar av misstänkta PFAS-objekt. Bidrag erhöles för provtagning vid 20 objekt, på grund av ovillig fastighetsägare blev det dock endast provtagning på 19 platser. Fokus i årets provtagningar har legat på brandstationer, brandövningsplatser, deponier, textilverksamheter och skidområden (längd och alpina). Resultaten har gett bättre kunskap om situationen i länet men också branschkunskap.

För att omhänderta resultaten från provtagningarna som genomfördes 2024 har Länsstyrelsen under året träffat samtliga kommuner i länet och gått igenom provtagningarna och rekommendationer för nästa steg. Vid detta tillfälle har även inventering av PFAS-områden diskuterats.

Vidare har Länsstyrelsen fokuserat på några av våra egna tillsynsobjekt där PFAS finns/misstänks finnas. Det är främst deponier där vi exempelvis har ställt krav på utredningar med avseende på PFAS.

Överlag bedömer Länsstyrelsen att arbetet med PFAS-förorenade områden löper på bra och har gett både mer kunskap om läget i länet men också var vi behöver fokusera på att sätta in åtgärder och genomföra fördjupade utredningar.

Jönköping

Tillsyn & tillsynsvägledning

För att kunna nå verksamhetens målsättningar i tillsynen och slutligen miljömålet Giftfri miljö arbetar Länsstyrelsen enligt flera olika strategier, bland annat ska Länsstyrelsen:

- Öka kunskapen om föroreningsituationen för objekt i riskklass 1 och 2 samt BKL 1 och 2 genom att se till att inventering och översiktliga undersökningar genomförs för dessa objekt.
- Utgå från de prioriteringsgrunder som finns i handlingsplan vid påbörjandet av nya insatser.
- Arbeta för att bibehålla en tillräcklig bemanning med en hög kunskapsnivå för att säkerställa att arbetet med förorenade områden håller den takt och den kvalitetsnivå som behövs.

Länsstyrelsen har prioriterat att arbeta med uppdraget som avser PFAS både i den egna tillsynen, genom verifierande provtagning och inom tillsynsvägledningen. Eftersom kommunerna har tillsynen på de flesta objekt i länet är tillsynsvägledning viktigt. Länsstyrelsen bedriver en mycket aktiv tillsynsvägledning genom individuell vägledning till kommuner, an-ordnande av handläggarträffar, utbildningar samt genom att ge ut ett nyhetsbrev flera gånger per år.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen har under året bistått kommunerna med stöd, vägledning och underlag till framtagande av ansökningar. Länsstyrelsen har aktivt prioriterat att slutföra påbörjade bidragsprojekt så att fler förorenade objekt kommer till den fas där åtgärder vidtas.

Länsstyrelsens strategi är att arbeta för att behålla och få fler kommuner att vilja bli huvudmän samt få dem att samverka med varandra genom ett nätverk.

Exempel på insatser

Vid ett av länets mest prioriterade förorenade område har det under året startats upp en pilotstudie som avser jordtvätt och stabilisering av PFAS-förorenad jord. Målsättningen är i förlängningen att minimera mängden PFAS som urlakas, samtidigt som åtgärderna genomförs på ett resurseffektivt sätt. Pilotstudien ska ge underlag för bedömning om jordtvätt och/eller stabilisering är lämpliga åtgärdsmetoder för hela eller delar av området, samt om metoderna bedöms lämpliga föreslå delområden för de olika åtgärdsmetoderna. Studien ska även ge underlag för att ta fram förslag till mätbara åtgärds mål för den kommande efterbehandlingen. Detta leder till att vi kommer att få mer kunskap om den aktuella reningstekniken och närmar oss en åtgärd.

Länsstyrelsen bedriver en mycket aktiv tillsynsvägledning genom individuell vägledning till kommuner, genom handläggarträffar, utbildningar samt genom att ge ut ett nyhetsbrev flera gånger per år.

Sedan ett par år samarbetar Länsstyrelsen med Blekinge, Kalmar, Kronoberg och Östergötlands län och genomför tillsynsvägledning inom ramen för

tillsynsvägledningsprojektet TVL cykeln Syd. Genom samverkan har Länsstyrelsen möjlighet att på ett systematiskt och effektivt sätt vägleda kommunerna. Resultatet från genomförda utbildningar visar på ett tillfredställande utfall där en mycket hög andel av deltagarna anser att de ökat sin kompetens för att handlägga ärenden inom förorenade områden.

Enligt den nationella tillsynstrategin ska kommunerna bedriva aktiv tillsyn utifrån en fastställd handlingsplan eller motsvarande styrdokument senast årsskiftet 2026/2027. Att tillsynsmyndigheterna bedriver aktiv tillsyn på prioriterade förorenade områden, och inte bara arbetar händelsestyrt, är en förutsättning för att takten i åtgärdsarbetet ska öka. Länsstyrelsen har därför lyft vikten av att arbeta strategiskt vid kommunbesök och presidieträff under året. Flera kommuner har påbörjat sitt arbete med att ta fram en handlingsplan och några har antagna handlingsplaner.

Länsstyrelsen har drivit vidare det regionala nätverket för befintliga och blivande kommunala huvudmän i statligt finansierade projekt som startades upp föregående år. Länsstyrelsen har ordnat två träffar där kommunerna har fått information, utbildning och erfarenhetsåterföring från andra åtgärdsprojekt. Träffarna har resulterat i att flera av kommunerna har påbörjat ett arbete med att skapa en organisation och struktur för arbetet med bidragsfinansierad efterbehandling. Länsstyrelsen har verkat för att huvudmännen i länet ska använda sig av en samarbetsyta som skapades föregående år. På samarbetsytan kan kommunerna enklare dela erfarenheter och stötta varandra i komplexa frågeställningar. Sammantaget kommer de insatser som gjorts under året att leda till att fler kommuner kan tänka sig att ta på sig ett huvudmannaskap och att fler objekt utreds och åtgärdas.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen arbetar vidare med regeringsuppdraget för verifierande provtagning av potentiellt förorenade sediment som syftar till att verifiera misstänkt föroreningskada. Under 2025 och 2026 fortsätter kartläggningen och arbetet med att undersöka och riskklassificera sedimentområden.

Arbetet med verifierande fältprovtagning av potentiellt förorenade sedimentområden har resulterat i att ett antal områden konstaterats vara förorenade. De platser som bedömts tillhöra riskklass 1 eller 2 (mycket stor respektive stor risk för människors hälsa eller miljön) har genererat nya objekt i databasen över potentiellt förorenade områden, EBH-stödet.

Länsstyrelsen har i samarbete med de tre andra länsstyrelserna kring Vättern och Sveriges geologiska undersökning (SGU) undersökt föroreningar i Vätterns sediment. Länsstyrelserna bidrog med kunskap om de lokala förhållandena och SGU för den geologiska kunskapen samt insamling och analys av den geokemiska informationen. Resultatet från undersökningarna kommer att ligga till grund för Länsstyrelsens riskklassning av sedimentområdena. Sammantaget har arbetet gett ett viktigt underlag för fortsatt arbete med att skydda och förbättra vattenmiljöerna i länet.

Arbete med PFAS

Potentiellt PFAS-förorenade områden har tilldelats en prioriteringsordning inför inventeringsarbetet som avser PFAS. De områden som blivit högst prioriterade för inventering är områden som bedömts utgöra störst risk för påverkan på dricksvatten. Detta har underlättat fortsatt arbete med regeringsuppdraget för PFAS-förorenade områden och PFAS-inventering för både Länsstyrelsen och länets kommuner. Länsstyrelsen har inventerat de högst prioriterade potentiellt PFAS-förorenade områden som har Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet. Arbetet har resulterat i uppdaterad riskklassning som speglar ett helhetsperspektiv, där PFAS tagits med i

bedömningen. Vi har alltså kunnat identifiera områden där man tidigare bedömt att risken för förorening inte har varit så stor men med PFAS i beaktande har risken ökat. Vidare resulterar det i att potentiellt PFAS-förorenade områden blir prioriterade i tillsynsarbetet.

Arbetet med verifierande fältprovtagning av potentiellt PFAS-förorenade områden har resulterat i att ett antal områden kunnat konstateras vara PFAS-förorenade. Detta kommer att underlätta vidare arbete med tillsyn och att kunna ställa krav på vidare undersökningar och åtgärder mot ansvariga. Arbetet kommer fortsatt bidra till kunskapshöjning och kartläggning av PFAS-förorenade områden som kommer att vara till stöd för framtida prioriteringar.

Vid tillsyn av bland annat ytbehandlingsanläggningar har Länsstyrelsen uppmanat verksamheterna att kontakta sina kemikalieleverantörer för att få kunskap om kemikalierna innehåller PFAS-ämnen för att sedan arbeta med att fasa ut sådana kemikalier. Det görs även analyser av lakvatten, processvatten och avloppsvatten inom olika branscher med syfte att få kunskap om vilka PFAS-ämnen som finns och hur stort PFAS-problemet är. I tillståndsprovningar arbetar Länsstyrelsen för att PFAS-frågor vid behov omfattas av provningen i tillräcklig omfattning.

Länsstyrelsen har genom Vätternvårdsförbundet deltagit i en större undersökning av trender av PFAS-ämnen i Sveriges stora sjöar. Samtliga sjöar överskrider det nya gränsvärden för PFAS. Resultaten visar att åtgärder och reglering av vissa PFAS-ämnen har haft effekt, men också att problemet med PFAS är långt ifrån löst.

Kalmar

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen Kalmar län beslutade under 2025 om en handlingsplan för det strategiska arbetet med förorenade områden. Strategin är att prioritera objekt som

- innebär stora risker för människors hälsa och miljön,
- brådskar ur ansvarssynpunkt på grund av nedläggning eller konkurs
- påverkar vattenförekomster som ej uppnår god status
- har förhöjd risk att påverkas av ett förändrat klimat
- behöver utredas med avseende på PFAS
- Specifika mål för 2025 har varit att ta fram
- fem ansvarsutredningar,
- fem överenskommelser eller förelägganden om fortsatta utredningar eller åtgärder,
- en handlingsplan för strategiskt tillsynsarbete 2025-2027.

De specifika målen för 2025 är uppfyllda.

I Kalmar län har kommunerna den största delen av tillsynen varför tillsynsvägledning är en av de viktigaste arbetsuppgifterna. Några insatser 2025 har varit:

- TVL-cykeln Syd där vi genomfört två utbildningsinsatser tillsammans med fyra grannlän. 2025 har teman varit grundläggande utbildning för inspektörer i två dagar under våren samt två webinarier om PFAS respektive klorerade lösningsmedel under hösten.
- kommunbesök hos fyra kommuner
- två nyhetsbrev, EBH-nytt, har översänts till kommunerna i juni och december

Statlig finansiering

Länets inriktning för arbetet med objekt med statlig finansiering skiljer sig inte särskilt mycket mot strategin med tillsyn och tillsynsvägledning. Det som skiljer är:

- objekt i utredning eller åtgärd där det finns engagerad huvudman
- prioritering utifrån Naturvårdsverkets urvalskriterier enligt nationella planen.

Statligt finansierade undersökningar och/eller åtgärder pågår i samtliga länets kommuner för tillfället, från ansökan om bidrag för utredning till slutredovisning av genomförd åtgärd. Endast en kommun driver inte själva några projekt men där är SGU huvudman för ett stort åtgärdsprojekt. SGU är huvudman i sammanlagt fyra åtgärdsprojekt samt även två utredningsprojekt som avslutats 2025 utan behov av fortsatta insatser.

Sammanfattningsvis är det löpande arbetet med granskning av ansökningar och ansvarsutredningar samt vägledning och stöttning av stor vikt för att utredningar, åtgärder och redovisning ska kunna genomföras.

Därutöver driver Länsstyrelsen utredningsprojekt (tre förstudier och en huvudstudie) samt verifierande provtagning av PFAS och sediment, se mer nedan.

Exempel på insatser

Vi har tecknat ett nytt ramavtal med fem undersökande konsulter. Utifrån utformningen kommer vi ofta kunna komma igång snabbare i projekten och därmed få färre förseningar.

- Resultat från verifierande provtagning av PFAS och sediment bedömer vi ge mycket information och underlag för prioritering. Eftersom det är många områden som undersöks uppstår många frågor som ofta behöver hanteras skyndsamt och arbetet är relativt tidskrävande.
- I Glasriktet har vi gemensamt med länsstyrelsen i Kronobergs län och med SGU som huvudman genomfört ett projekt om biotillgänglighet för arsenik, bly och kadmium. Resultatet visar att biotillgängligheten är relativt stor men att den varierar kraftigt. Rapporten (som inte är slutredovisad än) ger rekommendationer för hur metoden kan användas och tillämpas, något som i stor utsträckning saknats tidigare. Det finns behov av förankring hos Naturvårdsverket.
- Länsstyrelsen har betalat ut akutbidrag till Mönsterås kommun för att avlägsna avfall/farligt avfall från f.d. Finsjö pappersbruk. Det var stor risk att avfallet skulle kunna läcka ut i Emån som är riksintresse
- Vi har även haft ett nära samarbete med Beredningssekretariatet på Vattenenheten med analys av miljögifter inför cykel 4.

Arbete med sediment

- Fem sedimentområden där vi har genomfört verifierande provtagning har riskklassat och kommunicerat, ytterligare 8 objekt kommer att kommuniceras i inledningen av 2026. Samtliga objekt hamnar i riskklass 2 men vi är osäkra om det är korrekt, ytterligare undersökningar behövs för säkrare bedömning. Vi ser en svårighet att det saknas riktvärden för sediment i Sverige.
- Länsstyrelsen har undersökt 16 sedimentområden 2025 genom verifierande provtagning. Branschtypiska ämnen analyserades vid respektive objekt och därutöver PFAS på samtliga platser. Analysresultaten bekräftar i några av fallen det vi antagit medan andra platser ser ut att vara rena.
- Vi har genomfört en förstudie vid sedimentobjektet Orranäsasjön där höga halter kadmium i sjöns ytliga sediment konstaterats. Det har varit oklart om det är naturliga orsaker om det är antropogent ursprung. Resultatet visade att det inte föreligger några risker och de bedömdes inte ha naturliga orsaker. Det bedöms dock finnas en uppströms spridning.
- Åtgärdsförberedelser pågår vid sedimentobjektet Ljungbyån (Orrefors-Smedsfors). Naturvårdsverket har beviljat 10,2 Mkr under en fyraårsperiod. SGU är huvudman.

- Ett ansvarigt bolag har tagit fram en huvudstudie vid den kvicksilverförorenade sjön Nedsjön i Hultsfreds kommun. Riskvärderingen kom fram till att lämpligast åtgärd är att fylla igen sjön helt.

Arbete med PFAS

- Under 2024 var fokus på verifierande provtagning inom branscherna brandövningsplatser samt deponier. Resultatet från 2024 har kommunicerats med kommunerna för fortsatt hantering genom tillsyn och riskklassning. Eftersom resultatet visade höga till mycket höga halter av PFAS vid brandövningsplatserna har Länsstyrelsen fört upp sju nya objekt på prioriteringslistan, trots att riskklassningarna inte är uppdaterade än.
- Länsstyrelsen har under 2025 undersökt 25 potentiella PFAS-objekt genom verifierande provtagning. Utvalda platser har främst varit inom branscherna deponier, ytbehandlingsindustrier och grafisk industri. Resultatet kom in strax före jul och någon fullständig analys och bedömning av fortsatt arbete har inte genomförts än. Flertalet platser är kraftigt förorenade.
- Vi har under året bedrivit tillsyn/dialog vid tre objekt kopplat till utredning av PFAS.
- Miljöenheten har fortsatt driva ett internt nätverk inom Länsstyrelsen Kalmar län för att belysa och samordna frågor som rör PFAS.

Kronoberg

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen har under år 2025 uppdaterat den handlingsplan för tillsyn av förorenade områden som beslutades år 2023. Handlingsplanen ger förutsättningar för ett mer strategiskt och systematiskt arbete för att uppnå miljömålet Giftfri miljö. Vi har tillsammans med ansvarig verksamhetsutövare tagit fram en handlingsplan för perioden 2025–2030 för genomförande av förstudier vid nio f.d. pappersmassafabriker och sågverk.

Objekt som innebär hot mot människors hälsa, naturområden med stora naturvärden eller viktiga vattenförekomster prioriteras i Kronobergs län. Länsstyrelsen arbetar främst med objekt som finns på länets prioriteringslista, vilken framförallt domineras av glasbruksområden.

Länsstyrelsen har en hög ambitionsnivå i att driva utrednings- och saneringsprocesser, och har i relation till länets storlek omfattande verksamhet med flera resurskrävande pågående projekt.

Stora resurser läggs på tillsynsvägledning för att stödja kommunernas arbete, då behovet av vägledning är stort. Kronobergs län har 2025 hållit i en tvådagars grundläggande utbildning inom tillsyn av förorenade områden inom ramen för TVL-cykeln.

Statlig finansiering

Arbete med bidragsobjekt utgår från prioriteringslistan och prioriterar objekt med höga risker. Vi arbetar aktivt med att informera och vägleda kommuner för ett större engagemang i huvudmannafrågan. Vi har gemensam prioritering av glasbruksobjekten tillsammans med glasrikessamordnare som agerar huvudman åt fyra kommuner i vårt och Kalmar län.

Länsstyrelsen har under de senaste åren arbetat för att få in fler riskklass 2 objekt i MIFO fas 2 där ansvarig saknas, för att kunna nå målen till 2050. Vår målsättning är att ha en hög takt i utredningsarbetet.

Vi har under 2025 varit oense med Naturvårdsverket i ett ärende om åtgärdsförberedelser. Vi har velat se till den totala resurseffektiviteten, men Naturvårdsverket har krävt tillsynsinsatser för ansvarsnivåer på enstaka tusenlappar istället för att jämka ansvaret.

Vi har ansökt om bidrag/statligt stöd vid flera områden under 2025 och om medel beviljas vid samtliga objekt kommer 12 projekt vara pågående i länet 2026.

Exempel på insatser

Praktisk tillsynsvägledning till kommunal tillsynspersonal Vi har enligt plan besökt miljönämnd och miljökontor på två av länets åtta kommuner för information och dialog om EBH-arbetet.

Vi har tillsammans med Länsstyrelsen Blekinge hållit i digitala "fikaträffar" om förorenad mark för miljöinspektörer. På träffarna kan inspektörerna ta upp allehanda frågor inom området. Träffarna återkommer med sex veckors intervall.

Tematiskt samarbete med SGU SGU samordnar upphandling av två stora sågverkssaneringar (Lidhult och Hjortsberga).

Tillsammans med Länsstyrelsen Blekinge samordnas SGUs arbete med åtgärdsförberedelser för tre olika sågverksobjekt, två i Kronoberg och ett i Blekinge. Nätverk för kommunala huvudmän i Kronoberg län Under 2025 har vi fortsatt bygga och stärka nätverket för kommunala huvudmän genom återkommande träffar och erfarenhetsutbyten. Under våren 2026 kommer vi ta fram en länsgemensam prioriteringslista för utredningar och åtgärder.

Arbete med sediment

Vi har under året genomfört år 2 i projektet verifierande provtagning av sediment. Provplatser är valda efter samlad belastning av förorenade områden till ett avrinningsområde, om dricksvattentäkter berörs, till viss del även om det finns pågående miljöfarliga verksamheter med större utsläpp till vatten eller påverkan från städer, dagvatten, vägar, järnvägar.

Bidrag är beviljat för provtagning av 15 områden vardera under 2024 och 2025. Vi har en aktiv dialog med berörda kommuner för urval av lämpliga lokaler och vi har under året informerat om projektet vid nätverksträffar för kommunal tillsynspersonal. Bidrag på 1,4 miljoner har dessutom beviljats för att under 2026 genomföra fortsatt fältprovtagning.

Utförda provtagningar hittills visar att sediment i länets sjöar och vattendrag innehåller många olika typer av föroreningar från industriell och annan verksamhet.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har fått bidrag för verifierande provtagningar av potentiellt PFAS-förorenade områden, 3,7 miljoner kronor per år 2024 och 2025 och 5,1 miljoner 2026. Vi har i samarbete med kommunerna identifierat lämpliga provtagningsområden. Hittills har över 70 objekt provtagits.

Länsstyrelsen har lagt ned mycket tid på arbetet med inventering av PFAS. Vi har exempelvis informerat och samverkat med kommunerna vid flera träffar och bistått dem med verktyg. Förhoppningen är att kommunernas inventeringar ska vara genomförda under våren 2026.

Länsstyrelsen har gått ut med en begäran till länets Räddningstjänster att komplettera listan över släckinsatser som MSB har tagit fram. Därefter ska kommunerna kunna utföra tillsyn på dessa.

Ungefär tio områden där ytbehandlingsverksamhet funnits ska inventeras av Länsstyrelsen. Nästan alla är genomförda under 2025, kvarstående kommer färdigställas efter årsskiftet.

Norrbottnen

Tillsyn & tillsynsvägledning

Flera av verksamheterna inom länsstyrelsens pågående tillsyn arbetar med utredningar och åtgärder enligt verksamhetsutövarnas framtagna handlingsplaner för förorenade områden. Tillsyn har även genomförts vid nedlagda verksamheter. Länsstyrelsen har handlagt 15 anmälningar om avhjälpandeåtgärder under 2025.

Vi har tagit fram en handlingsplan för tillsyn av förorenade områden där bland annat lägesbeskrivning, styrande prioriteringsgrunder och målsättningar ingår.

Handlingsplanen ska fastställas inom kort.

Vi har fortsatt samarbetet inom tillsynsvägledning med länsstyrelserna i norrlänen.

Under hösten arrangerade vi ett vägledningspass med fokus på undersökning av förorenade områden. Passet innehöll en genomgång av processen och vad som är viktigt för miljöinspektörer att tänka på vid planering, utförande och granskning av de olika delarna som generellt ingår vid undersökningar av förorenade områden.

Exempelvis vad som bör ingå i en provtagningsplan och slutrapport samt hur en riskbedömning utförs.

Vägledningspasset var uppskattat bland de drygt 80 deltagarna.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen har som huvudman drivit tre miljötekniska markundersökningar av potentiellt förorenade områden finansierade av Naturvårdsverket under 2025. Detta gör vi bland annat som ett led i att öka efterbehandlingstakten då det finns utmaningar med att få kommuner att ställa upp som huvudmän i statligt finansierade efterbehandlingsprojekt. Resultaten från de genomföra utredningarna tyder på att vidare utredningar samt eventuellt även åtgärder krävs vid samtliga av de tre undersökta områdena. Förhoppningen är att en av effekterna kan bli att vi lämnar över ett färdigutrett objekt till kommunen som därefter kan ta över och ansöka om medel för att åtgärda föroreningen.

Exempel på insatser

I Porjus i Jokkmokks kommun drevs mellan åren 1919 – 1958 ett smältverk som tillverkade tackjärn och kiseljärn i elektriskt masugnsverk. Efter verksamhetens nedläggning genomfördes inga egentliga efterbehandlingsåtgärder och i början av 1980-talet bebyggdes fabriksområdet med cirka 20 enfamiljshus. Länsstyrelsen hade, utifrån grundvattenprov som tagits i området i samband med detaljplanearbete, kännedom om att det förekom förhöjda metallhalter i grundvattnet. Då Jokkmokks kommun inte hade resurser att driva utredningar vid Porjus smältverk gick Länsstyrelsen in och ansökte om bidrag för en förstudie. Rapporten är ännu inte färdigställd men de preliminära resultaten påvisade bland annat akuttoxiska halter av arsenik i ytlig jord samt PAH-halter över gränsen för farligt avfall. Det bestämdes därför att Länsstyrelsen och kommunen gemensamt skulle gå ut med information till de boende i området omgående. Arbetet har varit mycket lärorikt för oss på Länsstyrelsen då vi aldrig tidigare hanterat projekt med stora risker för boende på ett förorenat område.

Arbete med sediment

Under året har Länsstyrelsen fortsatt arbetat med inventering av förorenade sediment i enlighet med inventerings- och prioriteringsmetodiken RUFs. Inventering enligt fas 1 har genomförts för 300 objekt vid vattenförekomster med potentiellt högst risk för föroreningsbelastning från både nedlagda och pågående miljöfarliga verksamheter. Under året har även 28 potentiellt förorenade sedimentområden inventerats enligt fas 2 där även verifierande provtagning ingår.

Största delen av arbetstiden har lagts på den verifierande provtagningen då relativt många undersökningsområden har provtagits under året. Under kommande år avses mer tid att läggas på förvaltning av resultaten från 2025 och inte provtagning av så många nya undersökningsområden. För fas 1-inventeringen har vi under året haft stor hjälp av två praktikanter.

Arbete med PFAS

Under året har arbete med att identifiera nya potentiellt PFAS-förorenade områden pågått, bland annat utifrån den information som framkom vid de startmöten som genomfördes med kommuner i länet under föregående år.

Verifierande provtagning har genomförts vid 30 potentiellt PFAS-förorenade områden. Provtagningarna har genomförts under barmarkssäsongen vilket medför att resultatrapporterna inte blir färdigställda förrän i slutet av året. Arbete med att förvalta resultaten från 2025 års provtagningar kommer därför att fortgå under nästa år. Då majoriteten av de undersökta objekten faller under kommunal tillsyn kommer detta arbete till stor del bedrivas i form av tillsynsvägledning gentemot de kommuner som önskar få hjälp kring hur de kan arbeta vidare utifrån erhållna resultat. Detta arbete har bidragit till ett förbättrat kunskapsläge i länet avseende förorenade sediment och PFAS-förorenade områden.

Skåne

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen Skåne fokuserar i första hand sitt tillsynsarbete inom förorenade områden mot verksamheter/objekt i riskklass 1 och riskklass 2. Det handlar ofta om tillståndspliktiga aktiva verksamheter där länsstyrelsens strategi är att dessa ska ta ett så stort ansvar som möjligt för undersökningar och åtgärder trots pågående industriverksamhet. Även nedlagda verksamheter med ansvarig part drivs via tillsynen till undersökningar och åtgärder. Länsstyrelsen har även under detta år haft fokus på efterbehandlingsfrågor med koppling till PFAS-föroreningar. Vid initiering av nya tillsynsobjekt prioriteras bland annat risk för påverkan på dricksvattentäkter, närhet till känsliga objekt så som förskola och bostäder, risk för försämrade vattenstatus, skyddsvärda grundvattenförekomster samt nedläggning eller konkurs.

Länsstyrelsen Skåne arbetar aktivt med tillsynsvägledning till länets kommuner. Syftet är att ge kommunerna stöd och vägledning i sitt arbete och få dem att jobba mer med egeninitierad tillsyn för att på så sätt öka takten i efterbehandlingsarbetet. Under 2025 har enheten, utöver löpande tillsynsvägledning via telefon, mail och informationsbrev, bland annat genomfört utbildning om miljötekniska markundersökningar samt genomfört webinarier och workshops om inventering och förorenade områden i planfrågor.

Statlig finansiering

Länsstyrelsens strategi i arbetet med statligt finansierade objekt är att fokusera på objekt i riskklass 1 och i vissa fall (tidiga skeden) riskklass 2. För att säkerställa en kontinuerlig framdrift av objekt mot åtgärd är målet att arbeta med objekt i alla faser av efterbehandlingsarbetet. Specifika grunder för urval, utöver riskklass, har varit objekt som utgör hot mot yt- och grundvattenförekomster, objekt som riskerar att

påverkas av klimatförändringar samt objekt där PFAS misstänks ha hanterats. Länsstyrelsen Skåne har ett eget ramavtal för konsulttjänster för utredning av förorenade områden, vilket medför att länsstyrelsen i egen regi kan genomföra utredningar i tidiga skeden (MIFO fas 2).

Detta möjliggör en fortsatt hög takt i framdrivningen av nya objekt och underlättar arbetet att få kommuner att ta på sig huvudmannaskap för objekt som behöver drivas vidare.

Länsstyrelsen har under året arbetat med 17 objekt i förberedelse- åtgärds- eller uppföljningskedje där en kommun eller SGU är huvudman. Utredningar med statliga medel pågår vid ytterligare 9 objekt i länet, där länsstyrelsen själv agerat huvudman vid fem stycken.

Exempel på insatser

Länsstyrelsen Skånes enhet för förorenade områden granskar detaljplaner och har i det arbetet sett att det ofta finns brister i underlaget när det kommer till bl a miljötekniska markundersökningar inför detaljplan, villkorsskrivning mm. Därför arrangerades en tillsynsvägledningsdag tillsammans med enheten för samhällsplanering (länsstyrelsens planhandläggare).

Vägledningsdagen var en fysisk träff där cirka 70 personer från olika kommuner, både miljö- och planhandläggare, deltog. Förmiddagen tog upp grundläggande information om miljötekniska markundersökningar i samband med planläggning samt viktiga delar i planprocessen till exempel hur plankartan används och hur planvillkor kan formuleras. Eftermiddagen ägnades åt verkliga exempel samt gruppdiskussioner.

Dagen var mycket uppskattad, vilket framkom både på själva dagen men även i den utvärdering som deltagarna ombads fylla i. Det fanns ett stort behov av mer kunskap om förorenade områden i fysisk planering. Gruppdiskussionerna, där man kunde diskutera vad som fungerade bra och kanske mindre i arbetet var givande.

Diskussionerna gav tips för förbättringar i det dagliga arbetet. Många ville anmäla sig men på grund av platsbrist missade cirka tjugo personer vägledningsdagen.

Arbete med sediment

Den strategi Länsstyrelsen Skåne tog fram 2023 för arbetet med inventering av sediment har följts. Förenklat innebär det arbete i två spår som löper parallellt; Dels en genomgång av befintliga objekt i EBH-stödet (fas 1) där sammanlagt 841 objekt med hög risk och mycket hög risk har gått igenom och utvärderats, dels har verifierande provtagning (fas 2-undersökningar) skett på tio platser i Skåne. Fokus har varit enskilda objekt hämtade från EBH-stödet.

I de kommuner där det under året genomförts verifierande provtagningar har även tidigare genomförda sedimentprovtagningar efterfrågats. Flera av kommunerna har inkommit med sedan tidigare genomförda utredningar.

Sammanlagt har 58 objekt inventerats enligt fas 2 och har lagts in i EBH-stödet som egna objekt eller tillförts ett befintligt objekt.

Arbete med PFAS

Under 2025 har Länsstyrelsen arbetat aktivt och brett gällande PFAS. Inom tillsynen har under året 31 objekt berörts av PFAS. Mer än 1000 objekt är identifierade i EBH-stödet som "möjligt PFAS-objekt". Länsstyrelsen har hjälpt kommunerna att PFAS-inventera cirka 150 objekt, och påbörjat inventering av våra egna EBH-objekt. Drygt 200 objekt är inventerade med anledning av misstänkt PFAS-förekomst. Verifierande provtagning har genomförts vid femton platser under året.

I början av året deltog länsstyrelsen och pratade om PFAS på Skånes Miljö- och hälsoskyddsförbunds temadag. Under våren genomförde länsstyrelsen två nationella webinarier om MIFO fas 1-inventering av PFAS-objekt, riktade till kommuner. Under hösten medverkade EHB-gruppen med föredragshållare på länsstyrelsen i Kalmars TVL-satsning rörande PFAS.

Under hösten arrangerade länsstyrelsen årets Sydslänsträff, med PFAS som genomgående tema.

Samverkan som berör PFAS pågår på flera nivåer. Länsstyrelsen har en representant i det nationella myndighetsnätverket för PFAS. En pågående myndighetssamverkan finns rörande Ängelholms flygplats mellan länsstyrelsen, kommunen och FIHM. Internt samverkansarbete mellan EBH-gruppen och vattenenheterna har återupptagits.

Stockholm

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen har under 2025 inlett en större insats att utveckla myndighetens arbete med förorenade områden. Det kommer att innebära att arbetet får tydligare mål, ansvarsfördelning, uppföljning samt en ny prioriteringsmodell och handlingsplan för allt arbete med förorenade områden. För tillsynens del medför insatsen ett förändrat arbetssätt och starkare koppling till miljö- och hälsoynytt. Vidare är förhoppningen att insatsen resulterar i att arbetsuppgifter som hantering av statligt bidrag och stöd, tillsyn och tillsynsvägledning kan vägas mot varandra.

Tillsynen under det gångna året har dominerats av PFAS-relaterade ärenden vid exempelvis avfallsanläggningar, deponier och flygplats.

Sammanfattningsvis har tillsyn bedrivits aktivt vid cirka 17 tillsynsobjekt vilket lett till 5 ansvarsutredningar, 2 kontrollprogram, 6 tillsynsbesök, 2 potentiella frivilliga åtaganden att genomföra undersökningar samt ett antal förelägganden.

Tillsynsvägledningen har under året utgått ifrån länsstyrelsernas gemensamma miniminivå och den nationella tillsynsstrategin och genomfört 2 handläggartäffar, fyra inFO-brev, delprojektledare för temautbildning i beräkningsverktyget samt uppföljning av överlåten tillsyn i sex kommuner.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen har löpande under året handlagt länets pågående bidragsprojekt. Vi har också haft dialog och väglett kommuner som uttryckt intresse av att söka bidrag.

För närvarande pågår två utredningsprojekt, en förstudie vid Huddinge kemiska tvätt som planeras vara klar under 2025 samt en huvudstudie vid Hökmossens ångsåg som kommer fortgå under 2026. Vid Riddersvik avslutas åtgärdsförberedelser vid årsskiftet och åtgärder har påbörjats. Vid Kagghamra avfallshög pågår åtgärdsförberedelser.

Åtgärdsprojektet vid Björkeby skolan har avslutats och slutrapportering pågår.

Länsstyrelsen har stöttat Norrtälje kommun i arbetet med att ta fram en ansökan om åtgärdsförberedelser vid Edsbro masugn. Solna kommun har ansökt samt beviljats bidrag för del av en ansvarsutredning inför åtgärd för Snabbtvätt.

Under året har vi tagit fram nya instruktioner och mallar för huvudmännens kvartalsredovisningar samt rekvisitioner. Dels för att tydliggöra för huvudmännen vilken information de behöver redovisa, dels för att göra det lättare för Länsstyrelsen att följa upp ekonomin i projekten.

Exempel på insatser

Ett av de högst prioriterade tillsynsobjekt länsstyrelsen har arbetat med under det gångna året är Farstaviken, en havsvik som under 200 år förorenats av en tidigare porslinsfabrik samt diverse verksamheter i kringliggande samhälle. Länsstyrelsen har under 2025 slutfört en avgränsad ansvarsutredning inför undersökning samt initierat

efterföljande tillsynssteg. Vikens komplexa föroreningsskador och det stora antalet potentiella källor förutsätter dock ett specialanpassat tillsynsförfarande. Därför har ett samarbete med den kommunala tillsynsmyndigheten inletts.

Samarbetet är fortfarande i ett tidigt skede men har redan resulterat i en tät dialog, workshop, flertalet möten samt början till utformandet av gemensamt arbetssätt, dokument, mål och strategi för tillsynen av Farstaviken.

Ansvarsutredningen har resulterat i att ansvariga bolag frivilligt tagit fram ett programförslag till undersökningar av vikens föroreningsskador. I granskningen av programförslaget har samarbetet med kommunen varit till stor nytta.

Nästkommande år ska länsstyrelsen i samarbete med kommunen påbörja ansvarsutredningen inför åtgärd för Farstaviken.

Arbete med sediment

Under 2025 har länsstyrelsen fortsatt arbetet med att kartlägga områden där förorenade sediment kan finnas. På grund av det stora antalet objekt i länet har vi behövt prioritera utifrån ett antal prioriteringsgrunder, till exempel avstånd till närmaste vattenförekomst. Arbetet har bland annat utförts genom GIS-analys. Verifierande provtagning har utförts på fyra prioriterade områden. Under året har vi även deltagit i nationella seminarier om inventering och kunskapsutveckling inom förorenade sedimentområden.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har en arbetsgrupp inom områdena miljöanalys, tillsyn av förorenade områden och miljöfarliga verksamheter. Vi är projektledare för en samverkansgrupp inom Miljösamverkan Stockholms län som bland annat syftar till att skapa samsyn kring inventering av PFAS inom länet.

Länsstyrelsen har kartlagt potentiella PFAS-branscher, resultatet av kartläggningen har medfört att fler potentiellt PFAS-förorenade områden har identifierats. Vi har inventerat prioriterade objekt vilket har resulterat i en bedömning av objektens risker för människa och miljö. Vi har utfört verifierande provtagning vid 19 objekt vilket resulterat i bättre underlag för prioritering inom tillsynen och ökad kunskap om vilka verksamheter som kan orsaka PFAS-förorening.

Länsstyrelsen har bedrivit tillsyn mot avfallsanläggningar och deponier för att utreda förekomst och spridning av bland annat PFAS. Vid stora påverkanskällor fortsätter arbetet med handlingsplaner avseende PFAS.

Inom uppdraget för arbetet med övervakning har Länsstyrelsen utfört undersökningar i både grundvatten och ytvattenmiljöer. Vi har även sammanställt data avseende PFAS till arbetet inom Vattenförvaltningen samt Dricksvattendirektivet. Sådan kunskap leder till effektivare prioritering av åtgärder för att skydda exempelvis vattentäkter.

Länsstyrelsen är med i projektet BalticPFASResolve, projektet syftar till att minska belastningen av PFAS på Östersjön genom att utveckla metoder för källspårning och rening av PFAS

Södermanland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Stödja kommunerna genom att anordna digitala möten för kommunala miljöinspektörer inom förorenade områden. Träffarna nyttjas för informationsspridning och tillsynsvägledning samt utgör en plattform för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan kommunerna. Det ger även länsstyrelsen möjlighet att fånga upp frågeställningar och behov hos kommunerna. Inom tillsynsvägledning ser länsstyrelsen även delaktighet i MÅLSAM som viktigt.

Länsstyrelsen har fortsatt att delta i granskning av planer med komplexa föroreningsbilder och bidragit med att initiera undersökningar och åtgärder av förorenade områden i tidigt skede. Arbetet har berört omvandling av industriområde förorenade av bland annat klorerade lösningsmedel till bostäder.

PFAS-föroreningar i mark till följd av brandövning vid Skavsta flygplats är åtgärdade i samband med projekt Ostlänken. Kontrollprovtagning av ytvatten- och grundvatten fortsätter för att övervaka eventuella risker med avhjälpandeåtgärden till och med år 2026.

Ett jämnt flöde i tillsyns- och bidragsärenden är något som eftersträvas för att undvika att ärenden stannar upp.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen har som huvudsaklig inriktning att slutföra arbetet med pågående bidragsobjekt. Därtill strävar länsstyrelsen efter att styra inflödet av nya bidrags- och statsstödsärenden i utrednings- och åtgärdsfas till en så jämn och hög arbetsmängd som möjligt.

Länsstyrelsen har som ambition att stärka kommunernas huvudmannaskap. Detta görs genom att stödja befintliga huvudmän samt att genom information, utbildning och nätverksbyggande verka för att fler kommuner ska ha tillgång till huvudmannakompetens.

Länsstyrelsen arbetar kontinuerligt med att vägleda länets kommunala tillsynsmyndigheter gällande möjligheterna och kraven för att söka bidrag och statsstöd för objekt.

Vidare pågår ett internt arbete hos länsstyrelsen för att bygga upp välfungerande rutiner och intern samverkan för hantering av bidrags- och statsstödsärenden. Länet deltar även i ett myndighetsnätverk i syfte att bygga upp kompetens och dela erfarenheter från arbetet med den nya stödförordningen.

Exempel på insatser

- Fysiska träffen: Under 2025 anordnade även länsstyrelsen en fysisk träff för länets kommuner med tema klorerade lösningsmedel. Dagen bestod bland annat av platsbesök, föreläsning från SGI och diskussioner.
- Handlingsplanen: Under 2025 har länsstyrelsen arbetat med och färdigställt en handlingsplan för tillsyn av förorenade områden. Syftet med handlingsplanen är att möjliggöra ett mer strategiskt tillsynsarbete för att uppnå regionala och nationella utsatta mål.

Länsstyrelsen Södermanland har under året fortsatt arbeta med att bedriva tillsyn av förorenade områden vid pågående miljöfarlig verksamhet. Länsstyrelsen har under året bedrivit tillsyn mot en pågående verksamhet som har flera riskklass 1 och 2 objekt, där länsstyrelsen under året har hanterat ett tiotal ärenden om avhjälpande av föroreningsskador. Anledningen till det stora antalet ärende är den omställning till fossilfri produktion som verksamheten går igenom.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen har under 2025 fortsatt arbetet med skrivbordsinventering av objekt som potentiellt har förorenat sediment. Objekt som tilldelats sedimentklass "mycket hög" (baserat på branschklass) i EBH-stödet har prioriterats för inventeringen och sedan vidare prioriterats efter avrinningsområde. Sedan inventeringsarbetet startade 2024 har cirka 200 av de 300 objekten som har sedimentklass "mycket hög" i EBH-stödet inventerats. Av dessa har sedimentklassen i EBH-stödet uppdaterats på cirka

130 objekt. Arbetet pågår med att fortsätta uppdatera objektens sedimentklass i EBH-stödet tillsammans med den fortsatta inventeringen.

Vidare under 2025 har verifierande fältprovtagning av förorenade sediment utförts på fem platser i länet. Objekten som valts ut är ett sågverk, en träimpregnering, ett pappersbruk samt två järnbruk. Inför 2026 har länsstyrelsen fått beviljat bidrag för verifierande fältprovtagning av ytterligare fem platser 2026. För att välja ut platser för provtagning kommer länsstyrelsen att ta in förslag från kommunerna samt använda sig av inventeringen som länsstyrelsen utfört.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har under året främst arbetat med verifierande fältprovtagning på 15 platser i länet. Branscherna som länsstyrelsen valt att ta vidare till fältprovtagning är bekämpningsmedelslager/-tillverkning, betning av säd, industrieponi, skjutbana, textilindustri, sågverk med träimpregnering, verkstadsindustri och ytbehandling av trä. Flertalet av dessa branscher har valts ut för att det finns brist på kunskap om förekomst av PFAS inom branschen. Inför 2026 har länsstyrelsen fått beviljat bidrag för verifierande fältprovtagning av ytterligare tio platser. För att välja ut platser för provtagning kommer länsstyrelsen att ta in förslag från kommunerna samt använda sig av kartläggningen som länsstyrelsen utfört.

Vidare har länsstyrelsen under året fortsatt arbetet med kartläggning av misstänkt PFAS-förorenade områden genom att granska prioriterade branscher i EBH-stödet och märka upp objekt som bedöms som potentiella PFAS-objekt.

Uppsala

Tillsyn & tillsynsvägledning

Inom tillsynsarbetet prioriterar länsstyrelsen i Uppsala län objekt i riskklass 1 och 2. Objekten prioriteras utifrån hög exponeringsrisk för människor eller risk för påverkan på viktiga vattenförekomster respektive skyddsvärda naturområden. Länsstyrelsen arbetar med förorenade områden vid både pågående och nedlagda miljöfarliga verksamheter.

Arbetet med att utreda och undersöka förorenade områden sker stegvis. I ett första skede är syftet att få svar på om området är förorenat samt om det finns ett behov av att gå vidare med fördjupade undersökningar. En riskbedömning utförs i varje steg och med hjälp av dessa prioriteras de objekt med störst risker för fortsatta utredningar. Inom tillsynsvägledningen arbetar länsstyrelsen tillsammans med de övriga Mälardalens län med att gemensamt arrangera tillsynsvägledningsinsatser. Inom länet har även en handläggartäff för kommuninspektörer arrangerats.

Statlig finansiering

Inom bidragsarbetet prioriterar länsstyrelsen i Uppsala län objekt i riskklass 1 och 2. Objekten prioriteras utifrån hög exponeringsrisk för människor eller risk för påverkan på viktiga vattenförekomster respektive skyddsvärda naturområden. Länsstyrelsen försöker även ha en spridning av bidragsobjekt över länets kommuner, för att minska arbetsbelastningen för de kommunala huvudmännen och för att öka delaktigheten. Länsstyrelsens målsättningar är att arbeta med bidragsobjekt i olika faser allt från översiktliga undersökningar (MIFO fas 2) till åtgärder. Detta för att kontinuerligt få in fler objekt i undersöknings- och åtgärdsfas. När länsstyrelsen arbetar med MIFO fas 2-undersökningar utförs dessa ofta vid flera objekt inom ramen för ett projekt, till exempel järnbruk eller plantskolor. Vanligtvis rör det sig om 3–5 objekt där det bedrivits likartade verksamheter med liknande föroreningssituation. Därigenom erhålls betydande samordningsvinster vad gäller såväl kunskap som kostnader.

Länsstyrelsen har arbetat med att stötta huvudmännen i deras arbete med utredningar, genom bland annat rådgivning och granskning av rapporter.

Exempel på insatser

Inom tillsynsvägledningen har Länsstyrelsen bland annat genomfört fördjupade kommunbesök om strategiskt arbete hos två kommuner. Länsstyrelsen har även deltagit i arrangörsguppen för Mälarlänsutbildningen.

Länsstyrelsen har tillsammans med övriga Mälarlän arbetat med att upphandla ett ramavtal för miljötekniska undersökningar.

I länet pågår sedan 2024 en delåtgärd genom pumpning med efterföljande behandling (så kallad pump and treat) för rening av PFAS i grundvatten vid ett konstaterat PFAS-förorenat område som även är en pågående miljöfarlig verksamhet med plasthantering. Hittills har nästan 3 gram PFAS(21) renats varav merparten utgörs av PFOA.

Under året har Länsstyrelsen beviljat LOVA-bidrag för ett projekt att under nästa år rena Fyrisåns strömmande ytvatten från PFAS genom att avlägsna naturligt bildat skum.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen arbetar fortsatt med att välja ut prioriterade sediment utifrån risk för föroreningar. Under 2025 har beviljade statsbidrag använts för fältprovtagningar av sediment i ytvattenförekomster vid tre förorenade områden. Branschtypiska föroreningar såsom tungmetaller från uppströms belägna förorenade områden har mätts upp i sedimenten. Nästa år planeras nya fältprovtagningar av sediment på fem platser i länet.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsens EBH-grupp bidrar med kompetens om PFAS inom tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter, vattenförvaltning, vatten- och naturtillsyn och tillsyn av primärproduktion. I den regionala miljöövervakningen provtas PFAS i grundvattentäkter.

Under 2025 genomfördes tillsynsvägledning genom att länets kommunala EBH-handläggare deltog på nationellt webinarium om hur man kan snabbinventera misstänkta PFAS-förorenade områden genom att använda delar av MIFO-metodiken. På årets handläggartäff för kommunerna var en av informationspunkterna hur man kan effektivisera snabbinventering. Det pågående arbetet med snabbinventering har hittills lett till att fyra nya platser har tilldelats högsta riskklassen 1 enligt MIFO. Statsbidrag har under året använts för fältprovtagningar av PFAS vid sju misstänkt PFAS-förorenade områden. Platserna valdes främst ut utifrån olika verksamhetsbranscher som pekats ut med PFAS-risk i Naturvårdsverkets branschlista. På samtliga platser var uppmätt halt PFAS i jord under SGI:s preliminära riktvärden för KM och MKM. Endast vid en av platserna uppmättes i nyinstallerat grundvattenrör en halt av PFAS(7) över SGI:s preliminära riktvärde för grundvatten och en halt av PFAS(4) över SLV:s gränsvärde för dricksvatten.

Värmland

Tillsyn & tillsynsvägledning

I tillsynsarbetet jobbar Länsstyrelsen Värmland efter en långsiktig tillsynsplan där tillsynsinsatserna har fördelats över åren fram till 2050. Bedömningsgrunder för prioriteringen av objekt i riskklass 1 och 2 är:

- Har objektet stor påverkan på MKN vatten?
- Finns det risk för översvämning i området?
- Hur stor är exponeringsrisken för människor?

Under 2025 har arbetet generellt löpt på enligt verksamhetsplan med tolv objekt i undersökningsfas samt två objekt i åtgärdsfas.

I tillsynsvägledningsarbetet har fokus under flera år varit att ha dialog med tjänstepersoner och politiker för att få kommunerna att förstå vikten av att jobba strategiskt med förorenade områden. Få kommuner i Värmland prioriterar arbetet med förorenad mark.

Länsstyrelsen Värmland ger såklart även kommunerna löpande stöd och råd i deras tillsynsärenden som rör förorenade områden.

Statlig finansiering

Vår huvudsakliga strategi har även här varit att löpande informera kommunerna om möjligheten att söka statliga medel för att undersöka och åtgärda förorenade områden samt att anta rollen som huvudman. Under 2024 genomförde vi en omfattande kommundurné, och har därför inte haft några större kommunikationsinsatser under 2025. Under året har några fler kommuner blivit mer aktiva och antagit rollen som huvudman, vilket är positivt.

Exempel på insatser

Verifierande provtagning av sediment och PFAS var en insats som tog dels mycket tid, men som också var väldigt lärorik för oss. Det kommer få vissa effekter i form av fortsatta tillsynsinsatser.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen Värmland har inte genomfört någon inventering av sediment under 2025.

Arbetet med sediment har istället bestått i att femton sedimentområden har undersökts genom statsbidrag från Naturvårdsverket. Områdena valdes ut utifrån var det finns objekt med höga föroreningshalter på land och utifrån att det inte gjorts några provtagningar där tidigare. Effekten av undersökningarna ger bättre kunskap om hur föroreningssituationen ser ut i recipienter som påverkas av EBH-objekt. Kunskapen ger argument att ställa krav på vidare undersökningar eller åtgärder via tillsynen. Resultaten från 2024 års verifierande provtagning har även använts för att skapa sedimentobjekt i EBH-stödet.

Arbete med PFAS

Under året har befintliga EBH-objekt inventerats med avseende på PFAS. Det är ett stort arbete som kommer fortsätta under flera år framöver. Effekten blir att fler objekt kommer bedömas tillhöra riskklass 1 och 2. Länsstyrelsen Värmland har valt att prioritera objekt som kan ha en påverkan på dricksvatten.

Verifierande provtagning med avseende på PFAS har utförts vid fjorton platser i länet. Provtagningen har bekostats med hjälp av statsbidrag från Naturvårdsverket och syftet

är att verifiera misstänkt förorening. Effekten av både provtagning och inventeringen är att få bättre kunskap om var det finns risk för att PFAS sprids i miljön. Det ger även underlag för att i ett senare skede kunna ställa krav på verksamhetsutövare eller fastighetsägare att undersöka PFAS. Mellan april 2025 till och med januari 2026 har en av våra medarbetare gått in som vikarierande nationell PFAS-samordnare.

Västerbotten

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsens tillsynsstrategi framgår av en handlingsplan som uppdateras årligen. För att åtgärdstakten ska hållas hög försöker vi ha objekt i samtliga faser; ansvarsutredning, utredning, initiering och åtgärd. Under 2025 har arbete främst bedrivits med objekt i utrednings- och åtgärdsfas.

Eftersom tillsynsansvaret för majoriteten av de förorenade områdena finns hos kommunerna krävs att de bedriver en aktiv tillsyn om åtgärdstakten ska öka.

Vägledningsinsatser med syfte att kommunerna ska arbeta mer strategiskt har därför prioriterats. Ytterligare tre kommuner har påbörjat arbete med att ta fram handlingsplaner för sin tillsyn under 2025 och som ett resultat av deras tillsyn kommer fler vägledningsfrågor in till länsstyrelsen.

Under 2025 har även vägledningsinsatser gjorts för att stärka kommunernas kompetens för att inventera och utreda PFAS. Förväntningen är att kommunerna därefter självständigt ska kunna bedriva tillsyn på verksamheter som har använt PFAS. Hittills har tre kommuner deltagit i workshops under 2025, och projektet fortsätter under 2026.

Statlig finansiering

Länsstyrelsens målsättning är att ha en aktiv roll i samtliga statligt finansierade projekt och stötta huvudmän såväl inför ansökningar om medel som under pågående utredning och åtgärd. Under 2025 har kompletterande utredningar genomförts vid förorenade områden i Umeå, Nordmaling, Skellefteå och Robertsfors. I Skellefteå har utredningar och förberedelser inför stundande åtgärder fortsatt vid två förorenade områden i branschen träindustri. Länsstyrelsen har ansökt om och fått beviljat fortsatt bidragsfinansiering från Naturvårdsverket för att slutföra åtgärderna vid Blaikengruvan. Bidragsfinansiering har även erhållits för att driva vattenreningen vid Blaiken och Svärträskgruvan de kommande tio åren.

En ytterligare viktig målsättning är samverkan mellan andra län, Naturvårdsverket och andra myndigheter med ansvar inom sakområdet. Under 2025 arrangerades därför Norrlänsträff i Umeå där handläggare på länen i de nordligaste länen bjöds in tillsammans med Naturvårdsverket, SGU och SGI. Deltog gjorde även föreläsare från Försvarsmakten och FOI i syfte att bygga nätverk och förståelse för varandras roller.

Exempel på insatser

Inom statligt finansierad efterbehandling har fokus för länsstyrelsen under 2025 varit att säkra finansieringen för vattenrening och efterbehandling av Blaikengruvan där bidragsbeslutet från 2018 löpte ut 2027. Framförallt har fokus varit på att säkerställa medel till fortsatt drift av vattenrening, som även efter färdigställda efterbehandlingsåtgärder kommer att krävas under många år framåt. I oktober tog så Naturvårdsverket beslut i enlighet med länsstyrelsens ansökan om att finansiera de avslutande efterbehandlingsåtgärderna samt vattenreningen i ytterligare 10 år (till 2035).

Arbete med sediment

Inventeringen av förorenade sediment som påbörjades under förra året har fortsatt under 2025. En kartläggning av tidigare ej identifierade småbåtshamnar har fortsatt vidare till inventering där 50 av 60 objekt har inventerats och riskklassats enligt fas 1 under året. Verifierande provtagningar för kartläggning av förorenade sediment finansierade via Naturvårdsverket har genomförts vid 10 sedimentområden i länet. Enligt inventeringsmetodikerna ska de sedimentområden där den verifierande provtagningen visar på föroreningar bedömas om de bör prioriteras till vidare inventering i fas 2. Under 2025 har arbete påbörjats med ett sådant område; Österfjärden i Umeå kommun. Arbetet med kartläggning och inventering är nytt sedan några år och görs parallellt med att nationell vägledning för arbetet tas fram av statliga verk. Arbetet har bidragit till att kunskapen på länsstyrelsen ökar såväl vad gäller var för förorenade sediment finns, som hur riskbedömningar ska genomföras för dessa områden.

Arbete med PFAS

Arbetet med kartläggning av PFAS-förorenade områden har fortsatt under 2025. Inom inventeringen har ett 70-tal objekt inventerats eller påbörjats, slutlig klassning avvaktar uppdaterade riktvärden att jämföra mot. 20 platser har undersökts i den verifierande provtagningen finansierad av Naturvårdsverket (brandövningsplatser, brandstationer, soptippar, flygplatser, skidbackar). Översiktlig genomgång av betydligt fler objekt har gjorts inom kartläggningen, och samtliga är analyserade utifrån branschtillhörighet och närhet till dricksvattenintressen.

Utsläpp av PFAS från utvinningsindustrin har tidigare inte varit föremål för utredning. I länsstyrelsens tillsyn av nedlagda gruvor har PFAS påvisats i höga halter i grundvatten vid ett gruvområde. Eventuellt härrör PFAS från rötslam i sluttäckningen av gråbergssupplaget, vilket behöver verifieras med fler utredningar. Av Länsstyrelsens tillsynsobjekt prioriteras 15 för vidare inventering inom branscherna avfall, ytbehandling/plast, industrideponier och flygplatser. Provtagning lyfts löpande i tillsynen.

PFAS har även påträffats vid utredning av en kemtvätt, analys vid fler objekt krävs dock innan det kan konstateras vara branschtypiskt.

Västernorrland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Den övergripande strategin är att undersöka och åtgärda prioriterade förorenade områden. Länsstyrelsen har tillsyn över 25 % av de prioriterade objekten.

Tillsynsinsatser riktade mot prioriterade objekt bedrivs genom egeninitierad och händelsestyrd tillsyn samt operativ tillsyn vid exploatering.

Vid många av de förorenade områdena har verksamhetsutövare ett delat ansvar för att undersöka och åtgärda. Länsstyrelsen arbetar löpande med att utreda ansvarssituationen.

Under året har krav på att utreda föroreningssituationen ställts på verksamhetsutövare med delat alternativt med helt ansvar vid tre objekt.

Stora insatser på verifierad provtagning av PFAS och sediment innebär att resurser för den egeninitierade tillsynen behöver prioriteras ned.

Länsstyrelsens EBH-grupp deltar i många interna remisser och deltagandet har en preventiv påverkan och projekt kan genomföras mer effektivt i genomförandefas. Länsstyrelsen arbetar för att uppnå den rekommenderade miniminivån för tillsynsvägledning av förorenade områden. Samarbetet mellan norrlänen samt den årliga kommunträffen i länet är en betydande faktor för att lyckas med tillsynsvägledningen och för att öka efterbehandlingstakten.

Statlig finansiering

Strategin för bidragsarbetet är att undersöka och åtgärda prioriterade förorenade områden. I bidragsobjekt deltar Länsstyrelsen i projekt- och arbetsgrupper och ser till att medel används på rätt sätt. Länsstyrelsen stöttar även kommuner i rollen som huvudman.

Utredningar finansierade med statligt bidrag har skett vid sju områden. Förberedelser inför åtgärd har pågått vid fem objekt som finansieras med statligt bidrag varav två har viss del privata medel.

För ett av länets mest prioriterade områden har en ansvarsutredning tagits fram under året. Ett objekt med delat ansvar har tilldelats bidrag till förberedande arbeten inför åtgärd.

Ett av länets bidragsobjekt i förberedelsefas omfattas av ett så kallat tematiskt projekt. Tematiska angreppssätt syftar till att erfarenheter och resultat ska kunna appliceras på liknande objekt i landet och ge samarbetsvinster samt öka åtgärdstakten.

Tidigare insatser att informera kommunerna om huvudmannaskap och statsbidragssystemet för förorenade områden har resulterat i att fler kommuner är aktiva 2025 i sitt huvudmannaskap jämfört med tidigare år.

Exempel på insatser

Länsstyrelsen har överklagat Mark- och Miljöödomstolens dom angående en täktverksamhet. Domstolen gick på Länsstyrelsens linje och i domen framgår att det som regel endast är tillåtet att ta in efterbehandlingsmassor som innehåller föroreningshalter under mindre än ringa risk.

I en remiss där arbetsgruppen för förorenade områden medverkade avslag Miljöprövningsdelegationen en ansökan om hamntillstånd på grund av otillräckliga försiktighetsåtgärder och att riskerna med de förorenade fibersedimenten inte var tillräckligt utredda.

Två tillsynsvägledningsinsatser har genomförts tillsammans med norrlandslänen avseende hur tillsynsmyndigheten tar initiativ till en MIFO fas 2 samt vad tillsynsmyndigheten bör tänka på vid undersökningar.

Beslut om att förelägga ansvarigt bolag att genomföra undersökningar av de dumpade tunnorna togs i början av 2022. Bolaget överklagade till Mark- och miljödomstolen som upphävde föreläggandet. Länsstyrelsen överklagade domen och domstolsförhandling har genomförts i Mark- och miljööverdomstolen under hösten.

I länet finns goda exempel där en erfaren huvudman stöttat en mindre erfaren i undersökningsskedet för att objekten ska kunna komma till åtgärd.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen har undersökt 16 sedimentområden. Flertalet omfattas även av PFAS-analyser. Strategin för fas 2 under året har varit att provta vid tjärnar samt även i havsvikar med endast en påverkanskälla eller utanför landområden med flera objekt med hög eller mycket hög sedimentklass. Även sjö i älvsträckning har provtagits med uppströms- respektive nedströmsperspektiv.

Översiktliga undersökning av sediment bidrar till bättre kunskap om föroreningsituationen i länet. Områden med störst behov av riskreducering kan prioriteras. Resultaten bidrar även till vattenförvaltningens statusklassning.

Insatser har gjorts vid två fibersedimentområden. En statligt finansierad huvudstudie är i slutskedet och en ansvarsutredning har tagits fram för ett fibersedimentområde.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har hittills identifierat 320 områden som kan vara förorenade med PFAS. Inventeringsarbetet har påbörjats och 30 PFAS-landområden har undersökts. Urval av områden för verifierande undersökningar har valts ut i dialog med kommunerna. Av de förslag som kom in från kommunerna har objekt valts ut inom 13 olika branscher att undersöka. Fler objekt har valts ut i de kommuner där undersökningar inte genomfördes 2024.

Länsstyrelsen informerade vid länets kommunträff om status för den verifierande provtagningen samt att kommunerna lägger till PFAS-objekten i sina handlingsplaner. Ingen ansökan om verifierande provtagning har gjorts då fokus 2026 är att gå igenom och sammanställa de resultat vi har.

Tillsynsinsatser riktade mot ett prioriterat objekt där forskning pågår för test av åtgärdsmetod för PFAS har genomförts.

Översiktliga undersökning för PFAS bidrar till bättre kunskap om föroreningsituationen i länet. Områden med störst behov av riskreducering kan prioriteras. Resultaten bidrar även till vattenförvaltningens statusklassning.

Västmanland*Tillsyn & tillsynsvägledning*

Målet för Länsstyrelsens arbete med tillsyn och tillsynsvägledning är att bidra till att öka antalet privatfinansierade åtgärder i länet.

Årets arbete med egeninitierad tillsyn har främst genomförts på 10 av Länsstyrelsens 47 objekt med riskklass 1 och 2. Vi har tagit fram fem ansvarsutredningar varav en inför åtgärdsfas. Två branschklassade objekt har riskklassats, varav en blivit RK 1 och en RK 2. Arbetet har resulterat i att vi har fått mer kunskap om våra tillsynsobjekt som underlag för prioritering av tillsynsinsatser. Vi har även arbetat med en handlingsplan i enlighet med den nationella tillsynsstrategin.

Under 2025 har tillsynsvägledningen fokuserat på att stärka kommunernas arbete med PFAS-inventering. Ett webinarium och en digital uppföljning genomfördes med fokus på metodik och erfarenheter. Därutöver hölls en fysisk samverkansträff med praktiska tips och exempel från kommunernas arbete, vilket stärkt både kompetens och samverkan.

Västmanland har under året projektlett Mälsam-överenskommelsen. Inom samarbetet arrangerades en temautbildning och en Mälarlänsutbildning med fokus på undersökning och riskbedömning. Syftet med utbildningarna är att stärka kommunernas och Länsstyrelsernas effektivitet genom gemensam utbildning och erfarenhetsutbyte.

Statlig finansiering

I Västmanlands län finns 311 förorenade områden med riskklass 1 och 2. För 27 områden saknas det helt eller delvis någon som är ansvarig för föroreningskadan. För 20 områden har det gjorts en preliminär bedömning att det saknas ansvar.

Länsstyrelsen arbetar strategiskt med vilka objekt som ska prioriteras för statlig finansiering i utrednings- respektive åtgärdsfasen. Under 2025 har medel förmedlats till en utredning och fyra åtgärder. Inför 2026 har arbetet resulterat i två ansökningar om utredning.

Länsstyrelsen har kontinuerlig kontakt med miljökontoren i länet för att uppmuntra kommunerna att söka bidrag för utredningar eller åtgärder på objekt där ansvar saknas. Vi lyfter även vikten av att ha en aktiv huvudman i kommunens organisation.

Resultatet av årets arbete innebär att länets förorenade områden utan ansvar succesivt blir utredda och åtgärdade.

Exempel på insatser

Länsstyrelsen har valt att lyfta tillsynsarbetet med Rallstaverken som är den högst prioriterade riskklass 1 objektet för tillsynen av föroreningssskador. Under året har ett omfattande och tidskrävande arbete utförts för framtagandet av en ansvarsutredning inför åtgärdsfas som kommer att utgöra underlag för beslut om åtgärder. Målet är att åtgärder för klorerade kolväten i mark och grundvatten vid Rallstaverken ska påbörjas under 2026.

Arbete med sediment

Under 2025 har Länsstyrelsen genomfört verifierande provtagning på 15 objekt i länet. Urvalet prioriterades utifrån bransch, skyddsobjekt och i samarbete med vattenförvaltningen. Årets fokus var småbåtshamnar, bruksområden samt objekt med risk för PFAS. Kommunerna i länet har ombetts att bidra med information om potentiella provtagningsplatser.

Inför provtagningen inspekterades tillgänglighet och åtkomst till provpunkterna, och fastighetsägare informerades via brev. Det förberedande arbetet underlättade konsultens genomförande inom ramen för en begränsad budget och bidrog till ett smidigt arbetsflöde. Provtagningsplanerna godkändes av Länsstyrelsen innan undersökningen påbörjades.

Resultaten från provtagningarna har ännu inte inkommit för samtliga objekt och har därför inte sammanställts. När resultaten är klara kommer de att kommuniceras till berörda fastighetsägare och tillsynsmyndigheter. Inventeringsarbetet har under året fått stå tillbaka till förmån för PFAS-arbetet samt inväntan på vägledning.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen har genomfört verifierande provtagning på 10 objekt i länet. Urvalet av objekt gjordes i samarbete med vattenförvaltningen och kommunerna, med fokus på fd brandstationer, bilskrotar, ytbehandlare samt en skidstad. Resultaten visar på PFAS-halter över de preliminära riktvärdena vid flera av de undersökta objekten. Dessa resultat ska nu kommuniceras till berörda fastighetsägare och tillsynsmyndigheter för att ge underlag till inventeringsarbetet och fortsatt handläggning, så att rätt åtgärder kan sättas in vid identifierade PFAS-källor i länet.

Ett omfattande arbete har under året lagts på att hantera problematiken kring Västerås dricksvatten, där höga PFAS-halter har konstaterats. Detta har inneburit samordning mellan tre berörda tillsynsmyndigheter samt tillsyn på objektet, Västerås flygplats. Tillsynsvägledning för kommunala objekt har också ingått i arbetet.

Sammanfattningsvis bedömer Länsstyrelsen att kunskaperna om PFAS har ökat genom årets arbete. Detta gäller både kunskaper om var förhöjda halter förekommer och vilka källorna är, vilket stärker förutsättningarna för fortsatt tillsyn och åtgärder för att minska spridningen av PFAS.

Västra Götaland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Prioriteringen av tillsynsarbetet sker utifrån tillsynsmålet för länen att åstadkomma privatfinansierade åtgärder i så hög grad som möjligt.

Tillsynen av pågående verksamheter har fortsatt prioriterats då de händelsestyrda ärendena för dessa verksamheter kräver omgående hantering. Detta har under 2025 framför allt varit kopplat till de pågående verksamheternas anläggningsarbeten med

anledning av grön omställning men också med anledning av PFAS-förekomster som påträffas.

Resurser inom förorenade områden deltar i Länsstyrelsens vattenärenden där frågor om förorenade sediment och muddringsmassor uppstår. Då förorenade sediment är en direkt källa för spridning inom och till recipienter så ligger det högt i vår prioritering att bevaka och arbeta med detta i vår tillsyn.

Kommunerna har den övervägande delen av tillsynen över de prioriterade förorenade områdena i länet och Länsstyrelsens strategi är att kontinuerligt strukturera upp arbetet med tillsynsvägledningen i syfte att få till ett så bra och likvärdigt stöd som möjligt för våra kommuner.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen har fortsatt stöttat kommunerna i deras arbete med bidragsansökningar för undersökningar och åtgärder där verksamhetsansvariga saknas. Vår inriktning har bland annat varit att "nudga" kommuner som brukligt inte söker bidrag för sina objekt och under 2025 har 3 nya huvudmän ansökt om utredningar.

Sammanlagt har 30 objekt hanterats i utrednings- eller åtgärdsskeden med kommun eller Sveriges geologiska undersökning (SGU) som huvudman och vi har ansökt om bidrag från Naturvårdsverket för totalt 12 utredningar och 6 åtgärdsförberedelser.

Länsstyrelsen Västra Götaland har fortsatt deltagit i den nationella bidragssamordnings-gruppen (NSB) och har även medverkat i planeringsgruppen med aktiviteter för huvudmän i syfte att öka nätverkandet för statligt finansierade projekt. I oktober anordnades en nationell huvudmannaträff och under året har även 3 webinarier riktade mot huvudmän genomförts.

Exempel på insatser

Vi har implementerat nytt arbetssätt för tillsynen av pågående verksamheter i syfte att även kunna prioritera den egeninitierade tillsynen på dessa verksamheter. Vidare har vi även tagit fram en tillsynsstrategi för våra större pågående verksamheter där bland annat kartläggning av PFAS ska vara fokus.

Under 2025 har vi arbetat med ett par tillsynsprojekt som kommer att resultera i vägledningar för oss och andra länsstyrelser. De aktuella projekten har varit "Bedömning av tillsynsmyndighet för nedlagda deponier", "Förorenade områden i vattenärenden" och "Tillsyn Rödfyr". Tillsammans med Kronobergs län har vi arbetat med ett tillsynsprojekt för att öka det kommunala engagemanget som huvudman vid statlig finansiering.

Under året har vi genomfört ett 10-tal kommunbesök, arrangerat en kommunnätverksträff och genomfört en TVL-utbildning med fokus på Riskvärderingar i enlighet med TVL-cykeln för förorenade områden.

Arbete med sediment

Vi har fortsatt arbetet med inventering av sediment utifrån den internt framtagna metoden som baseras på SGI:s Inventeringsmetodik förorenade sediment. Under året har vi prioriterat att inventera potentiella objekt för verifierande provtagning och 40 st provtagningar har genomförts i länet. Utöver detta har vi riskklassat 8 sedimentområden i Vättern utifrån SGU:s genomförda undersökningar.

Arbetet med sediment har gett oss ökad kunskap som vi går vidare med i vårt tillsynsarbete och därigenom kan bidra till att förorenade sediment åtgärdas och därmed inte utgör någon risk för påverkan på vattenkvalitet eller miljön.

Arbete med PFAS

Vi har fortsatt gått igenom områden i länet som är kopplade till verksamheter där högflourerade ämnen, s.k. PFAS kan förekomma. Totalt har nu cirka 2000 områden identifierats i länet och vi arbetar vidare med en mer djupgående analys av PFAS-förekomsten i dessa områden. Vidare har vi genomfört 53 st verifierande provtagningar i potentiella PFAS-branscher i syfte att identifiera ytterligare branscher där PFAS kan förekomma.

Under året har vi kontinuerligt väglett kommunerna i den inventering som de ska genomföra på sina tillsynsobjekt med avseende på PFAS. Utöver den ordinarie tillsynsvägledningen genomfördes en workshop i februari och ett extra samlat informationstillfälle vid kommunernas nätverksträff i november.

Med vår kartläggning och möjligheten att genomföra provtagningar av PFAS-förorenade områden har vi nu god kunskap om läget i länet kring detta och vi kan på ett effektivt sätt arbeta vidare med vår tillsyn i syfte att åtgärda PFAS-förorenade områden.

Örebro

Tillsyn & tillsynsvägledning

Länsstyrelsen i Örebro län prioriterar arbetet med tillsyn av pågående och nedlagda verksamheter med stor och mycket stor risk där det finns ansvarig part. Detta ligger i linje med framtagna Handlingsplan.

Kommunerna har en stor del av tillsynen av de prioriterade objekten i länet, därför lägger Länsstyrelsen mycket resurser på tillsynsvägledning. Länsstyrelsen genomför löpande kommunbesök för att stötta och hjälpa kommunerna med att jobba strategiskt med sina förorenade områden. Besöken har varit mycket uppskattade och de har gett resultat i form av ökade resurser till arbetet med förorenade områden ute i kommunerna.

Länsstyrelsen ingår i det gemensamma Mälarlänssamarbetet och Miljösamverkan Värmlands och Örebro län. Detta i syfte att ge strukturerad, genomtänkt tillsynsvägledning till kommunerna. I länet finns även ett PFAS-nätverk med syfte att samla tillsynsmyndigheterna inom kommunen och Länsstyrelsen samt Arbets- och miljömedicin och Örebro universitet för att öka kunskapen om PFAS.

Statlig finansiering

Länsstyrelsen i Örebro län prioriterar arbetet med statlig finansiering vid nedlagda verksamheter med stor och mycket stor risk. Arbetet utgår från länets prioriteringslista och Länsstyrelsens genomförandeplan som vi kallar "Masterplan". Ett av Länsstyrelsens mål är även att kommunerna ska prioritera arbetet med statligt finansierade projekt i större utsträckning. Vår strategi är att jobba för att kommunerna ska ta på sig rollen som huvudman men också att vi stöttar och vägleder huvudmän vid pågående projekt. Detta medför en stor tillsynsvägledningsinsats från Länsstyrelsen.

Exempel på insatser

Ett omfattande åtgärdsprojekt vid ett av länets mest förorenade områden färdigställdes under 2025. Avhjälpanåtgärden har både omfattat mark och sediment. Mycket tid har under 2025 lagts på ett stort och komplicerat nedlagt tillsynsobjekt där arbete pågår inom ett f.d. verksamhetsområde men också i närområdet som förorenats p g a damning från verksamhetsområdet. Ett annat tillsynsobjekt som har prioriterats under året är en före detta färgindustri med en komplicerad föroreningsituation (BTEX) där undersökningar bland annat pågår i sediment, yt- och grundvatten.

Mycket tillsynsarbete har även lagts på undersökningar med avseende på bland annat PFAS vid tre av länets pågående riskklass 1-objekt. En delåtgärd i syfte att minska spridning av PFAS har även genomförts vid ett av objekten.

Mälardalsutbildningen (MLU) och en utbildning om Naturvårdsverkets beräkningsverktyg för platsspecifika riktvärden har genomförts under 2025 som tillsynsvägledande insatser för kommunerna. Länsstyrelsen har även genomfört kommunbesök med inriktning mot strategiskt arbete samt arrangerat möten inom PFAS-nätverket. Mycket tillsynsvägledning har också lagts på vägledning i specifika frågor.

Åtgärdsförberedande undersökningar finansierat med statliga medel har genomförts vid fem förorenade områden i länet.

Arbete med sediment

Ett projekt för att undersöka sediment i Vättern avslutades under 2025. Projektet var ett samarbete mellan samtliga fyra länsstyrelser runt Vättern samt SGU och har delvis finansierats med statliga medel. En slutrapport har under året publicerats av SGU, och Länsstyrelsen i Örebro län har utifrån resultaten riskklassat provtagna sedimentlokaler. SGI presenterade i slutet av 2024 en ny inventeringsmetodik för förorenade sediment. Länsstyrelsen har under 2025 konkretiserat och förtydligat instruktionen för inventering sediment fas 1, samt tagit fram en inventeringsblankett att fylla i. Under sommaren 2025 genomförde Länsstyrelsen en satsning med extra personal som fokuserat arbetade med inventering av sediment fas 1, vilket har varit en stor hjälp i Länsstyrelsens inventeringsarbete. Inventeringen av sediment fas 1 kommer att fortgå under 2026.

Bidrag har även beviljats för verifierande sedimentprovtagning enligt fas två. Provtagning har genomförts på 25 lokaler under 2025. För 2026 har statliga medel beviljats för 5 lokaler.

Arbete med PFAS

Länsstyrelsen arbetar brett med att identifiera, inventera och kartlägga PFAS-förorenade områden. Sedan 2019 driver Länsstyrelsen ett projekt för att inventera Länsstyrelsens pågående tillsynsobjekt utifrån MIFO-metodiken. Vid några verksamheter har PFAS påträffats i mark, yt- och grundvatten. Kompletterande undersökningar pågår i syfte att kunna ställa krav på spridningsbegränsande åtgärder. Under sommaren 2025 genomförde Länsstyrelsen en satsning med extra personal som fokuserat arbetade med att identifiera och inventera PFAS-förorenade områden. Inför sommaren tog Länsstyrelsen fram instruktioner för arbetet. Länsstyrelsen bedömer att satsningen som lyckad och möjliggjorde att vi kom en bra bit framåt i arbetet, vilket fortsätter under 2026 med ordinarie personal.

Verifierande provtagning av PFAS-förorenade områden har genomförts för 50 områden under 2025 med bidrag från Naturvårdsverket. Resultatet har hitintills påvisat PFAS-förorening i mark, yt- eller grundvatten vid de flesta provtagningsområdena. Länsstyrelsen bedömer att provtagningarna visar att bakgrundshalter av PFAS finns spridd i länet. Resultatet utgör bra underlag för tillsynsmyndigheternas prioritering och fortsatt behov av avgränsande undersökningar och åtgärder. Statliga medel har beviljats för provtagning av 25 lokaler under 2026. Länsstyrelsens arbetar med att övervaka PFAS i sjöar och vattendrag, i syfte att ge ett bättre underlag för bedömningar av status, miljötillstånd, utsläppsvillkor och miljömålsuppfyllelse för länets vatten.

Inom ramen för den regionala miljöövervakningen har 7 grundvattenförekomster provtagits avseende PFAS24. Länsstyrelsen inväntar analysresultat.

Östergötland

Tillsyn & tillsynsvägledning

Vi har tagit fram nya regionala mål 2025–2027 för arbetet med efterbehandling. De innefattar mål för inventering, undersökning, åtgärd, ny teknik samt tillsynsvägledning. Under 2025 har vi arbetat med våra tillsynsobjekt i riskklass 1 och 2, vilket är linje med den nationella tillsynsstrategin. I tillsynen för pågående verksamheter har händelsestyrd tillsyn och tillhörande §28-anmälningar prioriterats samt uppföljning av verksamheter som har handlingsplaner. I tillsynsarbetet för nedlagda verksamheter har vi under året tagit fram flera ansvarsutredningar och ställt krav på utredningar och åtgärder för de mest prioriterade verksamheterna enligt prioriteringslistan. Vi har gett övergripande tillsynsvägledning genom informationsutskick och samverkansgrupper inom den regionala miljösamverkan Östergötland (MÖTA). Vi har också prioriterat uppföljning av kommunernas handlingsplaner och gett vägledning i enskilda ärenden. Inom MÖTA har vi även ordnat en handläggarräff. Tillsammans med fyra andra länsstyrelser har vi arrangerat utbildningar inom TVL-cykeln syd för kommunernas handläggare.

Statlig finansiering

Inriktningen är att arbeta med riskklass 1-objekt samt de riskklass 2-objekt där vi gör störst nytta. Målsättningen är att ha objekt inom alla skeden i efterbehandlingsprocessen. Vi har verkat för att kommuner som är huvudmän ska färdigställa pågående projekt samt ansöka om medel för nya projekt. Vår huvudsakliga ambition är att kommunerna ska vara huvudmän. I dagsläget driver åtta av länets tretton kommuner statligt finansierade projekt. Vi har haft regelbundna kontakter med kommuner som redan är huvudmän och informerat övriga kommuner om att vara huvudman. Detta ledde till att tre kommuner deltog i utbildning för huvudmän. Vi har ansökt om och/eller fått bidrag för komplettering av en huvudstudie, flera åtgärdsförberedelser samt en åtgärd. Tre kommuner har ansökt om bidrag för utredningsmedel; en MIFO fas 2-undersökning, en förstudie och två huvudstudier. Länsstyrelsen har ansökt om medel till undersökningar vid två objekt. Vi har även beslutat om statsstöd för en åtgärd.

Exempel på insatser

Under 2025 så har en ny enhet bildats med handläggare inom förorenade områden och miljötillsyn. Denna förändring skapar förutsättningar för ett utökat samarbete inom tillsyn och tillsynsvägledning.

För att effektivt kunna handlägga tillsynsärenden på pågående verksamheter i takt med företagens utvecklingsprojekt, så har vi tillsammans med miljötillsynshandläggare deltagit på möten där företagen presenterat sina planer de närmaste åren. Vi kan då vägleda om vilka underlag som behöver tas fram.

Vi har skapat rutiner och handlagt vårt första stadsstödsärende.

Under åtgärdsförberedelserna vid ett riskklass-1 objekt har en ny PFAS-förening upptäckts i sent skede. Detta har medfört att vi har tagit fram en separat ansvarsutredning för PFAS-föreningen med annan ansvarsfördelning än för den ursprungliga föreningen.

Vi har anordnat samverkansmöten med kommun och tillsynsmyndighet angående ett av länets mest PFAS-förorenade områden. PFAS-frågan i området berör flera av Länsstyrelsens enheter. Mötena har bidragit till en mer ändamålsenlig handläggning av ärenden.

Arbete med sediment

Länsstyrelsen har tagit initiativ till, sökt medel och haft huvudansvaret för en kartläggning av föroreningar i Vätterns sediment under åren 2021–2025. Arbetet utfördes av SGU i samarbete med de fyra länen runt Vättern: Västra Götaland, Jönköping, Östergötland och Örebro. Undersökningsrapporten är färdig och publicerades i juni. I Östergötland blev det tre områden som har inventerats och riskklassats med en metod gemensamt framtagen av de fyra länen.

Länsstyrelsen tog fram en strategi inför den verifierande provtagningen som påbörjades 2024. Syftet med provtagningarna är att upptäcka tidigare okända föroreningar, kunskapsinsamling, kvalitetshöjande arbete och stöd för tillsynen. Under året har verifierande provtagning genomförts och redovisats i 13 områden och 52 områden har inventerats och riskklassats. Provtagningarna och tillhörande riskklassning utgör en viktig grund för det fortsatta arbetet med förorenade sedimentområden i länet. En viktig del i arbetet är att förmedla resultaten till berörda kommuner, verksamhetsutövare och fastighetsägare.

Arbete med PFAS

Vi har i EBH-stödet hittills identifierat nästan 3000 objekt som kan vara förorenade med PFAS varav 35 objekt är nyregistrerade. Många av de identifierade objekten har fått ändrad primär eller sekundär bransch utifrån de tillkomna branscherna i Naturvårdsverkets branschlista vilket för vissa objekt resulterat i högre riskklass. Identifieringsarbetet medför att PFAS beaktas i ärenden kopplat till objekten. Länsstyrelsen har under 2025 genomfört verifierande provtagning vid sju misstänkta PFAS-förorenade områden, varav tre har koppling till dricksvattentäkter. Varierande halter av PFAS uppmättes på samtliga områden. Resultaten kommer att bidra till en mer heltäckande tillsyn.

Länsstyrelsen har medverkat i och genomfört interna, lokala och regionala samverkansmöten. Detta i syfte att förbättra förutsättningarna för olika aktörer att kunna agera för att minska spridning och risk för negativ påverkan av PFAS. Vi har också bedrivit tillsyn och tillsynsvägledning i många ärenden, vilket bidragit till ökad kunskap och på sikt minskad spridning av PFAS.